

Tredie Aargangs Tredie Hefte.

I.

Det Rosenkrandsiske Legat til Udenlands-
reisende.

Den lærde Holger Rosenkrands Jørgensen, til Rosenholm, Danmarks Riges Raad og Kongelig Befalingsmand paa Odensegaard, gav Aar 1622 tredie Juledag sin Forskrivning til Universitetet paa Capital 2500 Rdlr., af hvis Rente en duelig Person skulde i 4 Aar efter hinanden til sine Studia paa andre lovlige Steder at udføre, nyde aarligen et Hundrede og Tyve Rigsdaler in Specie, som var den paa den Tiid gangbare Rente af 2000 Rdlr. a 6 Procent. „Resten af forbemeldte Rente, som „er de 30 Rdlr. af de 500, de skulde aarligen opta- „ges, og enten til samme Person, naar han efter „de fire Aar er forløben, hjemkommer, udddeles hver „Aar til hans Underholdning 30 Rdlr., dersom han „ikke imidlertid findes at have eller bekomme noget „andet her i Riget efter sin Stand at underholde „sig med. Men dersom samme 500 Rdlrs opbaarne „Rente ikke bliver fornøden udi saa Maade at bruges „og anvendes, da skulde de Aar efter Aar tilhobe „samlles, indtil en Summa efter anden hver til 60 „Rdlr., i det ringeste kan oplægges, hvilke siden skal „strax udsættes paa sædvanlig Rente, indtil saalæn- „ge, at de saavidt kunde tilvøre, at deraf kan gieres „en Hovedstoel, af hvis Rente der endnu en Stu-

„dius eller flere i lige Maade kan i Fremtiden „tiltages og underholdes.”

Denne Foundation forbeholdt Fundator sig selv at overholde, og dermed at forordne og beskikke i alle dens Punkter og Artikler, som han bedst forstod og eragtede, saalange han levede; men efter hans Død skulde altid den ældste af hans Børn og Arvinger paa Sværdsiden have den øverste Direction over denne Foundation og dens Artikler og Indhold, saafremt han saaledes haver studeret, at han kan selv skiz- ne, hvilken Person der efter de Qualiteter som Foundationen udtræver, dueligst og skikkeligst monne være til dette Beneficium at nyde.

Capitalen udbetalte han ikke strax, men gav sin Forskrivning til Universitetet for samme som en vitterlig Gield, hvoraf han forpligtede sig at betale den aarlige Rente med 6 Procent, og dersom det skeede, at bemeldte Hovedstoel for hans dødelige Af- gang ikke blev Professoribus med sin rette resterende Rente erlagt og betalt, saa skulde de have frie fuld- kommen Fuldmagt strax hos hans efterladte Arvin- ger, Een for Alle og Alle for Een, fornævnte Hø- vedstoel med sin Rente at indfodre, og da bemeldte hans Arvinger endelig forpligtet at være, strax at contentere og forsikre fornævnte meenige Professori- bus for den forbemeldte Hovedstoel og Rente, enten med rede Penge, eller ndiagtig Brev og Forvaring efter deres egen Villie og Noie, eller ogsaa strax,

foruden af Dom og Rettergang, at udlægge til bemeldte meenige Professoribus, førend noget Skifte foretages, saameget godt Jordegods i Hartkorn beregnet, som i vis Landgilde kan forrente aarligen den oftbemeldte Summa, hver Lunde Hartkorn anslagen for en enkelt Rigsdaler, hvilket bemeldte meenige Professores skulle have, bruge og beholde, ligesaa frit som noget, hvis andet Gods deres Universitet er tillagt med al sin Herlighed og Rettighed, indtil saalænge den forbemeldte Hovedstoel med al efterstaaende Rente dennem af hans Arvinger bliver erlagt og betalt.

Holger Rosenkrands døde bort, inden Legatets Capital kunde blive udbetalt til Universitetet: Efter hans Død gjorde hans Værn og Arvinger adskillige Vanskeligheder med at tilfredsstille Universitetets Fodring; og tilsidst tog Consistorium den Beslutning at tilhyde Sønnen, Erich Rosenkrands, Ci. r. af Rosenholm, om han vilde lade Sagen paakiende af Commissarier, eller han maatte vente at tiltales ved Rettergang. Endelig efter at dette saaledes havde henstaaet i 46 Aar indtil 1668, uden at enten Capitalen, eller nogen Rente deraf var indkommen, blev Sagen ved daværende Universitets Patroner, Cansler Peder Reedz's Mægling, saaledes bragt i Lave, at Eric Rosenkrands til Rosenholm, paa sin ældste Broders, Gunder Rosenkrandses Begne, udgav til Universitetet sin Obligation og Nevers paa 2500 Rdlrs. Capital, og derhos sit Forsikkringsbrev, at Universitetet skulde være skadesløs holdet for de 46 Aars Administration, hvilke Breve ere begge daterede den 1ste August 1668. Da ingen af disse Eric Rosenkrandses Neversaler ere trykte hos Hoffmann, og ved dem alligevel Holger Rosenkrandses Foundation i visse Maader er bleven forandret og indskrænket; saa vil jeg her lade afstrykke: „Copie af Velbyrdige Eric Rosenkrandses Forsikkrings og Skadesløsbrev til

„Universitetet anlangende Rentens Administration af hans sal. Faders Legato indtil Annum 1668.“ Det første Brev er ikke andet, end en Tjentagelse af den samme Sikkerhed, som Faderen havde givet Universitetet for Capitalen i Jordegods, indtil Obligationen blev indfriet.

Jeg Eric Rosenkrands til Rosenholm, Kiendes og hermed gjør vitterligt, at efter som min salig Hr. Fader, ærlig og velbyrd. Mand, Holger Rosenkrands til Rosenholm, Dannemarks Riges Raad, og Befalingsmand paa St. Hans Kloster, haver funderet til Kiøbenhavns Universitet to Tusinde og fem Hundre Rigsdaler in Specie, hvoraf de 200 Rdlrs Rente aarlig skulle erlægges til Professores ubi bemeldte Universitet, til at underholde en Theologiae Studiosum med udenlands, paa de evangeliske Universiteter, og de øvrige 500 Rdlrs Rente aarligen optages, og enten til samme Person, naar han efter 4 Aars Forløb hjemkommer, uddeles hvert Aar, til hans Underholdning, dersom han ikke imidlertid besandtes at have bekommet noget andet her i Riget, efter sin Stand at underholde sig med; men dersom samme 500 Rdlrs. oppebaene Rente ikke blive fornødne, i saa Maade at anvendes, da skulle de Aar efter Aar tilhobe samles indtil en Summa efter anden, hver til tredsindstyve Rigsdaler, i det ringeste, kunde oplægges, hvilke siden strax skulle udsættes paa sedvanlig Rente, indtil saalænge, at de saa vidt kunde tilvoxe at deraf kunde gøres en Hovedstoel, af hvis Rente der endnu en Studiosus eller flere, iligemaade kunde i Fremtiden tillægges og underholdes, med meere som Fundamen, dateret Rosenholm, Søndag 1622, og derpaa givet Skadesløsbrev,

dateret Rosenholm, 3die Juledag 1622, vidt-
 læstigeres omformælder; Da efter som samme
 Fundaques Administration, og Direktion hid til
 Dags alleene haver været og forblevet siden Fun-
 dakens og Obligationens Dato, enten under
 min sal. Faders egen Disposition, som han sig
 selv i Fundaken haver forbeholden, eller efter
 hans dødelige Afgang under hans Værns For-
 valtning, som selv haver Capitalens Rente di-
 spenseret over, til adskillige Studiosos, som
 have været forreist udenlands, saa at hverken
 Universitetet sig haver dermed indtil denne Dag
 kundet befattet, formedelst adskillig indaldne
 besværlige Tidens Skyld; ei heller den fundere-
 de Capital eller dens Rente til Rektorem eller
 Professores er bleven erlagt, førend jeg mig nu
 igien haver paataget, Velbente min sal. Vel-
 byrdige Hr. Faders Foundation og Obligation i
 alle sine Artikler at efterkomme, og derpaa i
 Dag giver Universitetet min Revers og Forsik-
 ring; Saa lover jeg hermed at holde bemte
 Universitet for al den hidtil Dags giorte Ad-
 ministration aldeles indennem, kravesløs og
 skadesløs, saa hvis hidindtil dispenseret er, ei
 skal komme Professoribus som nu ere, eller dem
 som efterkommer, eller deres Arvinger til nogen
 Præjudice, Anger eller Skade i nogen Maade,
 men holde dennem for den af Universitetet til
 min sal. Fader udgivne Revers om samme Sti-
 pendio, dateret Kiøbenhavn, tredie Juledag
 1622, aldies angerløs af hvosomhelst det og
 være kan, som derpaa, imod al Forhaabning,
 skulle ville have noget at tale. Og paa det
 bemte Universitet herom desbedre kan være for-
 sikret, haver jeg dette med egen Haand under-
 skrevet, og med mit Signet forseglet, og ven-
 ligen ombedet ærlig og velb. Mand, Hr.

Peter Keck til Tugestrup, Ridder, Kongel.
 Majestts. Rigens Raad, Cancellers President
 i Cancelliecollegio, Assessor i Collegio Status,
 og Befalingsmand over Hadeland, over Roms-
 rige, Buxferuds og Ringeriges Amt, som
 bemte Universitets af Hs. Kongl. Majestæt,
 naadigst forordnede Patronum, og efter min sal.
 Faders Fundaq fornævnte Stipendii Haand-
 haver og Forsvar, desligeste min kiære Broder,
 ærlig og velbd. Mand, Jørgen Rosenkrands
 til Kielgaard, Hofmester paa det adelige Aca-
 delige Academie Sorø og Befalingsmand paa
 Borsum Kloster, til Stadfæstelse og Bekræftelse
 dette med mig at underskrive. Actum Kiøben-
 havn, den 1ste Augusti Anno 1668.

Erich Rosenkrands.

(L. S.)

Til Bitterlighed:

Peter Keetz. Jørgen Rosenkrands.

(L. S.)

(L. S.)

Dette er en rigtig Copie af Originalen vidner jeg.

Christianus Ostenfeld.

Acad. Rector.

Jeg maae her bede at legge Mærke til, at Erik
 Rosenkrands i dette sit Brev, hvilket han fik anseet
 som en nye Foundation, ikke allene nævner en Studio-
 lus Theologiae, som den det Rosenkrandsiske Stipen-
 dium allene var bestemt for, men lægger endog til,
 at han skulde opholde sig, saalange han nød dette
 Stipendium, paa de evangeliske Universiteter.
 Ja han gif saavide, at han opsatte en latin Revers,
 som han forlangede, at alle Stipendiarii herefter
 skulde underskrive. Reversen lyder i Oversættelse saa-
 ledes: „Efter som Patronen for det Rosenkrandsiske
 „Stipendium Hr. N. N., har gunstis forundet mig
 „dette Stipendium, saa lover jeg helligen, at jeg

„vil efterkomme alt hvad som er befalet i den Rosen-
 „frandsiske Foundation, og at jeg, imedens jeg nyder
 „dette theologiske Stipendium ikke vil lægge mig efter
 „andre Studia end theologiske, og i 3 fulde Aar ikke
 „leve og studere paa andre Academier, end hvor den
 „rettroende Meening om Religionen læres efter den
 „uforandrede Augsburske Confession og andre sym-
 „boliske Bøger. Hvilken Lærdom jeg ogsaa, naar
 „jeg kommer tilbage, vil bekiende, og dermed tiene
 „Menigheden i mit Fædreland. Dersom jeg be-
 „findes at have handlet herimod, det er, enten
 „at have opholdt mig ved andre Academier
 „end de omtalte, eller at have forladt det theologiske
 „Studium, forbinder jeg mig til at tilbagebetale alle
 „oppebaarne Penges, endog med Rente. Hvilket
 „med min Haand bevidner ic.” Denne Sønnens
 egenmægtige Forklaring over Faderens Fundats var
 Consistorium søielig nok til at antage, og har siden
 bestandig paalagt Stipendiarii at underskrive saadan
 Meyers, da det meget meere havde været Ølgt at paa-
 see, at ingen Forandring med Foundationen skeede,
 efter som Fundator ingenlunde tillader sine Børn og
 Arvinger saadant, men tvertimod tilholder og befal-
 ler dem, „denne nærværende Foundation udi alle Ord,
 „Punkter og Artikler at holde over, saa at den
 „ubrødelig, uforhinderlig, og i alle Aaader uformind-
 „sket bliver holdet og efterkommet”; ligesom han
 ombeder „Academiets Canceler og Patron, som nu
 „er, eller herefter kommandes vorder, at han heri
 „bemeldte sine Børn eller Arvinger, eller og, saa-
 „fremt det skulde fattes paa denem, da i deres Sted
 „dette lovlige Universitet, stedse og altid udi alle
 „efterkommende Tider ville tilhælde og være bistandig
 „og beforderlig, saa det over lamme Foundation med
 „med tilbørlig, gudsfrygtig og ivrig Alvorlighed
 „maatte blive holdet og efterkommet, intet derudi
 „efterlades eller formindskes p. s. v.”. Alligevel er

dette Stipendium fra den Tid stedse blevet anseet som
 et theologisk Stipendium, og dets Administration
 draget ind under det theologiske Fakultet, hvis Pri-
 marius eller første Theolog under Familiepatronens
 Bestyrelse forvalter det; hvor il jeg ikke seer, at Hol-
 ger Rosenfrandses Fundat, der bør blive Normen
 saavel for hans Arvinger som for Universitetet, giver
 nogen udelukkende Ret.

Vel seer man af denne Fundat det, som man
 kunde vente sig, saavel af de Tidens Stremning, som
 af den sal. Fundators fromme og gudsfrygtige Tænke-
 maade, der selv var een af den Tidens grundigste
 Theologer (Kiønt ikke Orthodoxerne i alle Stykker
 til Naade, hvilket hans Stridigheder med dem ud-
 vjse), at han vilde sørge for, at de som nød hans
 Gave, skulde være saa faste i den evangeliske Reli-
 gions Grundsatninger, at de ikke lettelig skulde for-
 ledes udenlands til fiætteriske Meninger. Derfor
 anordner han, at den Person som skulde nyde hans
 Stipendium, „skulde allerede være saavidt forfrem-
 „met i sine Studia, at han efter flittig Examine
 „hos Professorerne i Universitetet kon findes at
 „have Lingvarum, latinæ, græcæ & hebrææ, saa
 „og artium humaniorum gode initia og fundamen-
 „ta; men for alting in unice salutari ipsa veræ
 „pietatis sincera doctrina, saavidt til første Begyn-
 „delse at være oplært allene lige efter Guds egen
 „Mund og beskrevne Ord udi sin rette bogstavelig og
 „Guds Aands egentlig Mening, feruden al menne-
 „skelig Fornufts egenfindig Wiisdom, Epidisfund og
 „Grille, saa hans Hjerte af Guds Aands Distand
 „ikke lettelig skulle kunne forvænes og saadan Frem-
 „gang herudi have gjort, at han kan cragtes disse
 „sine Studia lovligen og vel udi fire Aar derefter at
 „kunne til andre udi Guds vor Herres Meenighed
 „gavnliggen at forestaae, med tilbørlig anvendte Tliid
 „udsøre og fuldende”.

Af dette Sted kan intet videre udbrages, end at Stipendiarius bør erhverve sig saadan Kundskab i Theologien, at han efter sin Hjemkomst kan forestaae Guds Menighed, hvilket efter de Tidens Talebrug betyder: at forestaae et geistligt Embede, hvilket man i deene Tiid, da man ansaae Fædrenes Landets Belfærd forbunden med den evangeliske Læres Haandthævelse, forlangte af enhver Studerende, som derfor sædvanlig underkastede sig den theologiske Examen, førend han henvendte sig til noget andet Studium. Men dermed siges ikke, at han i de 4 Aar han nyder Stipendiet, ikke maae studere andet end Theologie, meget mindre, at han efter sin Hjemkomst ikke tør forandre sit Studium, uden at være pligtig til at betale Stipendium tilbage, som Sønnen Erik Rosenfrands udlægger det. Havde dette været Stifterens Meening, han havde vist foreskrevet Candidaten, ikke at opholde sig ved andre end evangeliske Universiteter, hvilket han ikke gjør; thi at han nævner andre lovlige Universiteter, vil dog vel ingen, som forstaaer disse Tidens Talebrug, forklare anderledes end som en Compliment. Endnu mindre tilholder han Stipendiarius at forpligte sig til, naar han forlader det theologiske Studium, at give tilbage, hvad han af Stipendium har oppebaaret, hvilket jeg endeligen heller ikke troer, er hidindtil forlangt af nogen, end skiont adskillige baade i ældre og nyere Tider have nydt det, som have beklædt og endnn beklæde verdslige Embeder. Men dette bliver dog altiid en insequent Handlemaade af Bedkommende; thi holde de sig forpligtede til at tage saadan en Forsikring af Stipendiarius, saa ere de ogsaa forpligtede til at holde ham til at opfylde den. Men denne Insequents tør

jeg vente, at Hs. Excellence, den nuværende Director for det Rosenkrandsiske Legat, efter sin liberale Tankemaade, og efterat have faaet denne Oplysning, vil befrie det theologiske Fakultet for, ved at affasse en Revers, som er et uberettiget Tillæg til hans Ahnherres Foundation, og ved at giøre de Rosenkrandsiske Reisesstipendier til almindelige Stipendier, som Studerende af alle Fakulteter kan have Adgang til. Dette bør de saa meget mere være, som Foundationen ikke vil, at der ved dette Stipendium skal have besynderlig Hensyn til fattigdom hos Stipendiarius, men den Formuende ligesaa vel have Adgang dertil som den fattige, og denne ikkun i det Tilfælde foretrakkes, naar han er „ligesaa stikkelig, duelig og begavet“, som den Formuende.

Capitalen blev i Aaret 1675 af bemeldte Erik Rosenfrands udbetalt til Universitetet med 2500 Rdlr. *) og siden udsat paa Rente med andre Universitetets Midler. Den vorte derpaa saaledes i de følgende 40 Aar, soenemmelig ved det, at Renten af de 500 Rdlr. Sp., som var bestemt for en Stipendiarius, naar han kom hjem, i adskillige Aar blev lagt til Capitalen, at Aar 1711 af disse Incrementer et nyt Rosenkrandsisk Stipendium kunde oprettes, ligesaa stort som det første, og en nye Stipendiarius antages. Stipendium var dog den Gang faldet ned fra 120 Rdlr. Sp., som det efter Fundatsen burde være, til 100 Rdlr. i Kroner, ventelig ved Rentens Nedsættelse fra 6 til 5 Procent. Havde man den Gang tænkt paa, at Renten vilde falde endnu dybere, og at Stipendiarii i nogle Aar havde maattet lade sig nøie med 91 Rdlr., ja endog med 86 Rdlr. 6ß; saa skulde man vel ikke saa tidlig have

*) Det var den samme Capital som Stifteren havde legeret. Hr. Biskop Janson siger i sin korte Beskrivelse over dette Legat, at det er siden bleven forøget af Familien. Dertil finder jeg intet Spor i Legatets forhaandne Protokoller.

stiftet et nyt Stipendium af Silverten (endskönt denne nye Portion kom vor den Gang hvistkrængende Professor Holberg vel tilpas), men hellere lagt denne til det første Stipendium, som efter Fundatsen altid burde være 120 Rdlr. Sp. Og dersom man saa videre havde tænkt paa, at et Stipendium af 120 Rdlr. ved Levetidsmidlernes idelige Forhøielse paa alle Steder vilde tilsidst blive en saa ubetydelig Hielp for en Rejsende, at det i nogle Aar ikke vilde blive søgt; saa havde man vel heller, i Stedet for i Aaret 1751 at oprette endnu et tredje Rosenkrandsisk Stipendium, ligesaa stort som de forrige, heller slaget dem alle tilsammen, og deraf stiftet et eeneste flækkeigt Stipendium. Thi endskönt Fundatsen befaler, at af Silverten skal gøres nye Hovedstole, af hvis Rente endnu en Studiosus eller flere kan i Fremtiden tildrages og underholdes; saa bestemmer den dog ikke, hvor store disse Hovedstole skal være, men overlader dette til Vedkommende efter Tidernes Leilighed at fastsætte.

For nærværende Tid ere da 3 Portioner af dette Legat, hver til 120 Rdlr., som nu oppebæres af de Herrer Stephan Tetens, Hans Bastholm og Gregers Vegtrup; alle Theologer, d. e., som have theologisk Embedsexamen. Alle opholde sig for nærværende Tid, formedest Krigsuroighederne i det indere Tydskland, indtil videre i Kiel. *) Ephorus har, som allerede meldt er, i mange Aar været den første Professor i det theologiske Fakultet, og er for nærværende Tid Hr. Doktor Horneman, efter hvis forrige Aar aflagte Diegnskab, Capitalen i Quæsturen beløber sig til 9540 Rdlr.

Endnu staaer tilbage at give Underretning om Renten af de 500 Rdlr., som efter Fundatsen skal

komme en Person tilgode, der har reist paa det Rosenkrandsiske Legat, naar han er hjemkommen, indtil han faaer noget her i Riget efter sin Stand at underholde sig med; og ellers naar saadan en Person ikke findes, henlægges til Capitalens Fremveert. Det sidste er sedvanligen skeet, og derved især er dette Legat, som meldt, saa anseeligen tilstaget. Dog have ogsaa nogle Stipendiariere i mange Aar nydt det her hjemme med 25 Rdlr. Sp. I nyere Tider har Ephorus nogle Gange taget sig den Frihed at uddeele det i smaae Portioner til fattige Studenter ved Universitetet, som aldeles ikke have reist. Dette er dog nok en Misbrug, om det endog var skeet med Familiepatronens Samtykke, der ligesaaaliden Net har at forandre Fundatsen som Consistorium; og siden 1786 finder jeg ikke, at dette er skeet.

Jeg har hidindtil aldrig navnet Hr. Niels Nielsens Spørgsmaal og Tvivl i Anledning af Hr. Biskop Jansons Beskrivelse over Universitetets Legater, endskönt jeg ved ethvert Legat jeg har givet Underretning om, har haft Leilighed nok dertil. Men jeg har troet, at min klotte Fortælling, belaget med idelige Devits af original Documenter, sammenholdet med hans Spørgsmaal og Tvivl, var Besvarelse nok paa disse, og at det ikkun vilde kiedet Læseren, om jeg hvert Diebliff havde villet indlade mig i Reglerie med ham, da det alleene kom an paa Facta, som han raisonerede over, uden at kiende, og jeg søgte at sette i det klareste Lys, uden at bekymre mig om, hvad Hr. Nielsens derom havde forebragt. Men ved det Rosenkrandsiske Legat gjør han en Anmærkning, som han kalder vigtig, og som han siger „passer til alle de Legaters Bestyrelse hvis Diemed er „at hielpes Studenterne til at reise“. Denne vigtige

*) Hr. Vegtrup har siden forladt Kiel, efterat han der er bleven promoveret til Doctor Philosophiæ & Mathematicæ, og opholder sig for nærværende Tid i Jena.

Anmærkning maae jeg dog berøre. Den bestaaer
 deri, at man skulde bevise, "at der hvert Aar var
 virkelig reist nogen paa dette Stipendium." Hvoraf
 skal man bevise dette, uden af Regnskabsprotokoller
 ne, som Hr. N. aldrig har seet? "Ehi (lægger han
 til) de Aar ingen reiser, skulde Renten lægges til
 Capitalen, og ikke oplægges til Nytte for en
 Professors Søn, der kan faae saa meget større
 Capital at reise for" Behøver saadan en ondskabs-
 fuld Anmærkning at igiendrivs? Hvorved skulde
 Capitalen have voret saa anseelig, at man deraf har
 kunnet giøre 3 Stipendier, ligesaa store som det før-
 ste, naar man ikke havde lagt til Capitalen de Ren-
 ter som ikke bleve uddeelte? Skönt i ældre Tider
 finder jeg aldrig, at dette Stipendium har været op-
 lagt, mindre oplagt for at skaffe Professorsonner
 mere at reise paa. Disse havde dog vel ligesaa stor
 Afgang dertil som andre Studerende. — Men jeg
 undseer mig ved at spille min og Lærernes Tiid med
 at igiendrive saadan Pølsesnak.

II.

Det Grønbechske Legat.

Andreas Pedersen Grønbech tilligemed Hustru,
 Maren Christians Datter, gav allerede i Aaret 1706
 en Kongelig confirmeret Forfkrivning fra sig, at efter
 Begges dødelige Afgang skulde deres efterladte Formue
 tilfalde nogle gudsfrygtige, skikkelige og fattige stude-
 rende Personer, som deraf skulde nyde Renten til
 deres Studeringers bedre Fremgang; hvorom videre
 skriftelig skulde findes forfattet. Da imidlertid hans
 Hustru ved Døden afgik uden Livsarvinger, udstødte
 han under sin Haand en ordentlig Fundats og Gave-
 brev, som blev confirmeret den 26 April 1720, hvor-
 efter alle hans Midler, naar Stervboet er kommet
 til Rigtighed, og de andre i Testamentet ommeldte

Legater udredede, skulde efter hans Død leveres i en
 samlet Capital til Rector og Professores, og udsæt-
 tes paa Rente, og Renten i 4 Aar ikke røres, men
 Aar efter Aar legges til Capitalen for denne at for-
 høje, og naar de 4 Aar vare udløbne, skulde Ren-
 terne efter Repartition til 4 gudsfrygtige og fattige
 Studenter, som enten fra Kjøbenhavns, eller
 Helsingørs Skoler ere dimitterede, til lige Deel-
 ing udgives, som skal continuere i 5 Aar, og
 skulde de, imens de nyde det, tilholdes een Gang
 om Aaret ved 11te Junii Tid en ret fuldkom-
 men Disputation at holde, saasom i Collegio Me-
 dico eller Eleriano brugeligt er, paa hvad Sted
 eller i hvad Collegio Professores det selv maatte
 finde for got og tillade. Den Professor som be-
 stikkes til at bære Omsorg for den ganske Capitals
 Conservation og Deeling, tillægges aarlig at nyde
 for sin Umage 20 Rdlr. i Croner. I dette Gave-
 brev kalder Grønbech sig forhenværende Rector i
 Kjøge, hvilket Embede han da ventelig maae have
 forestaaet imellem Aarene 1706 og 1720.

Capitalen som til 11 Decbr. 1728 blev overle-
 veret til Consistorium, beløb sig til 2021 Rdlr. 5
 Mk. 12 s, og den første Distributj skede i samme
 Aar til 2de Stipendiarii fra Kjøbenhavns Skole,
 "saasom ingen Helsingørani, som vare efter Jun-
 datsen bequemme, fandtes." Hver fik 20 Rdlr.
 Nu er Distributjen aarlig 16 Rdlr., og Legatets Ca-
 pital beløber sig efter det til 11 Junii 1794 afslagne
 Regnskab til 2400 Rdlr. De nuværende Stipen-
 diarii ere a) fra Kjøbenhavns Skole, Johan Hen-
 rik Mohr, og Hans Jørgen Petersen; b) fra Hel-
 singørs Skole, Poul Abraham Dall, og Hans
 Moosin Schjødt. De 3 førnævnte ere antagne
 til 11 Decbr. 1794, den sidste til 11 Decbr. 1791.
 Hvad Disputationerne angaaer, da forklarer nuværende
 Ephorns, Hr. Conferenceraad Ubelig, at han har

paalagt Stipendiariis efter Fundatsen at disputere, saalænge det kunde lade sig giøre, men da disse Dvelfer nu ikke bruges eller sodres uden paa Borchens Collegium, har han den meeste Tiid maattet lade sig nøie med at kræve Attester af dem, at de flittigen have bivaanet de academiske Forelæsninger, hvilket ham ogsaa synes at være nok for et Stipendium paa 16 Rdlr. aarslig, da denne Summa paa nærværende Tiid er af langt mindre Betydning og mindre Hielp til Understøttelse, end den var paa den Tiid, da Fundatsen blev freven, og da Stipendium formedelst den høiere Rentefod var større, nemlig 20 Rdlr. Croner.

Hr. Conferenceraaden har gjort mig opmærksom paa den Omstændighed, at Fundatsen tillader Stipendiarii at beholde dette Stipendium i 5 Aar, men at alligevel ingen, som Protokollen udviser, endnu har nydt det længer end i 4 Aar, endog under den første Ephorus, sal. Eta:raad Gram, som administrerede dette Stipendium i 20 Aar. Han har tillige bemærket, at i Fundatsen hos Hoffman Tom. IX. Pag. 81. nevnes paa det eene Sted 4 Aar, paa det andet 5 Aar; og holder for, at det fremdeles bør blive ved de 4 Aar, da en Student, naar han vil anvende sin Tiid vel, gierne kan bringe sine Studeringer ved Universitetet til Ende i 4 Aar, og saaledes desto snarere give Plads for en anden fattig Student. Dette kan vel ikke negtes, naar en Student er saa vel forsynet med Stipendier eller anden Tilføds, at han kan bruge Tiden for sig selv. Imidlertid indseer jeg dog ikke, at en nok saa langvarig Praxis kan have Fundatsens udtrykkelige Forskrift, eller betage Stipendiarii deres Ret til at reklamere Stipendiet for fulde 5 Aar. Originalfundatsen findes hverken i Copiebogen eller i Archivet.

III.

Fortegnelse paa de Candidater, som i Januarii og April Quartaler have underkæstet sig juridisk Embeds Examen.

a) Januarii Quartal.

Latinsk Examens theoretiske Prøve.

Januarii 1795.

Den 23de.

Bredo Henricus v. Munthe af Morgenstjerne Laudab.
Christianus Julius Fredericus Hiorthøi Laudab.
Gerhardus Petrus Brammer Laudab.

Den 24de.

Nicolaus Fredericus Arctander Haud illaud.
Emanuel Valling Laudab.
Paulus Lange Laudab.

Den 26de.

Paulus Matthias Bildsø Middelboe Non contemn.
Johannes Petrus Gram Haud illaud.

Den 28de.

Christianus Adolphus Dircks Laudab.
Christianus Fredericus Hount Haud illaud.
Thomas Hermannus Lange Non Contemn.

Latinsk Examens practiske Prøve.

Februarii 1795.

Den 11te.

Johannes Severinus Kreutzfeldt Laudab.

(til theoretisk Examen, den 25de April 1792.
med Char. Laudab.)

Ludvig Georg Cöln Laudab.

Laurentius Borchsenius. Laudab.

Petrus Bangert Laudab.

Valentinus Nicolaus Mangor Laudab.

Bredo Henricus v. Munthe af Morgenstjerne Laudab.

Christianus Julius Fredericus Hiorthøi Haud illaud.

Nicolaus Fredericus Arctander Haud illaud.

Nanus Lange Laudab.
 Johannes Petrus Gram Laudab.
 Dansk Examen's theoretiske Prøve.
 Januarii 1795.

Den 30te.
 Hans Schmith. Beqvem.
 Andreas Evens. Beqvem.
 Jens Haarup Langballe. Ei Ubeqvem.
 Christian Peter Feilberg. Beqvem.
 Den 31te.
 Gabriel Müller. Ei Ubeqvem.
 Friderich Christian Schröder. Beqvem.
 Hans Hansen. Beqvem.
 Niels Møller. Beqvem.
 Februarii. Den 2den.

Jørgen Henrich Porth. Ei Ubeqvem.
 Niels Nolsdorff. Beqvem.
 Christian Berg. Beqvem.
 Nasmus Hunderop. Beqvem.
 Den 4de.

Knud Tøhrsen Beqvem.
 Christian Friderich Budt. Beqvem.
 Peder Jørgensen. Beqvem.
 Dansk Examen's practiske Prøve.
 Februarii 1795.

Den 13de.
 Stephan Albrect Vagger. Temmelig Vel.
 Søren Schouboe. Temmelig Vel.
 Christopher Richardt. Temmelig Vel.
 Andreas Marchmann. Vel.
 Jens Esmarch. Vel.
 Hans Schmidt. Vel.
 Andreas Evens. Vel.
 Friderich Christian Schröder. Vel.
 Hans Hansen. Vel.
 Niels Møller. Temmelig Vel.
 Niels Nolsdorff. Vel.

Nasmus Hunderop. Vel.
 Knud Tøhrsen. Vel.
 Peder Jørgensen. Vel.
 b) April Kvartal.
 Latinsk Examen's theoretiske Prøve.
 April 1795.

Den 17de.
 Troels Rongslev. Laudab.
 Georgius Kier. Laudab.
 Den 20de.
 Helm Gotthard Tommerup. Haud illaud.
 Petrus Severinus Nohde. Haud illaud.
 Petrus Guilielmus Werner. Laudab.
 Latinsk Examen's practiske Prøve.
 Maj 1795.

Den 4de.
 Bette Lund. Laudab.
 Jacob Wiborg. Laudab.
 Helm Gotthard Tommerup. Laudab.
 Petrus Guilielmus Werner. Laudab.
 Dansk Examen's theoretiske Prøve.
 April 1795.

Den 25de.
 Jonas Udbye. Beqvem.
 Friderich Conrad Hansen. Ei Ubeqvem.
 Theodose Müller. Beqvem.
 Jens Lassen Thommesen. Beqvem.
 Den 27de.
 Johan Friderich Georg Hardung. Beqvem.
 Andreans Laurisen Schram. Ei Ubeqvem.
 Peder Müller Duxlund. Beqvem.
 Ole Wegener. Beqvem.

Den 29de.
 Wilhelm Spies. Beqvem.
 Poul Albert Prom. Ei Ubeqvem.
 Lorenz Bremer Angersbak. Beqvem.
 Christen Gram. Beqvem.

Dansk Examen's practiske Prøve.

Mai 1795.

Den 4de.

Christian Høst Secher. Vel.
 Jens Haanys Langballe. Temmelig Vel.
 Jonas Udbye. Vel.
 Frederich Conrad Hansen. Vel.
 Jens Lassen Thommesen. Vel.
 Johan Frederich Georg Hardung. Temmelig Vel.
 Peder Müller Buxlund. Vel.
 Ole Wegener. Temmelig Vel.
 Wilhelm Spies. Vel.
 Poul Albert Prom. Temmelig Vel.
 Lorenz Bremer Angersbak. Vel.
 Christen Gram. Vel.

VI.

Om de Sprog som have den største Over-
 eenstemmelse med det danske.

(Sluttet.)

Det latinske Sprog.

Det er nu et hundrede Aar siden, da de meget lærde Mænd, Boxhorn, Morhof og Stiernhielm søgte at overbevise den lærde Verden om, at det skitske Sprog er Moder ikke allene til det Tyske, Svenske, Danske og Hollandske, men ogsaa til det Græske og Latinske, og at mange Ords Primitiva, som i disse sidste ikke mere ere at finde, kan med Lykke opsiges i de første. Denne ny Mening gjorde megen Opmærksomhed, og de, som ikke kunde faae det i Hovedet, at de oplyste Græker og Romere skulde have de barbariske Skyter noget at takke, paastode, at den Overeensstemmelse, som kunde findes imellem disse tre Sprog, det græske, latinske og gothiske, maatte enten tilskrives en Slumpelykke, eller at dette

sidste Sprog havde laant sine lignende Ord af hine. Men om ogsaa en Slumpelykke havde kunnet tilveiebringe denne Lighed i eet eller andet Ord, saa kan dog ingen Fornuftig antage saadan en Hændelse ved nogle tusinde. Ja, naar Latinerne kalde det Sandseredskab, hvorved vi lugte, nasus, Tyskerne Nase, de Danske Næse, saa vil det være urimeligt at antage, at den hele skitske Verden har været saa sløv, at den har havt nødig at gaae til Rom, for at opsigte et Ord, hvormed den skulde kalde det. Det samme kan siges om den Lighed, som finder Sted i Henseende til andre Ledemode af det menneskelige Legeme. F. E. Latinernes dens, er vores Tand, Grækerne *odontes*; auris kalde de Gamle auhis, hvoraf *ausculto* og de øvrige derivata. Moesogotherne have sagt *Auso*, Grækerne *ἄσος*. Rinden kalde Latinerne *Genx* (de 12 Tavler skrive det *cenx*), Grækerne *γους*, Ulphil. *kinnus*. *Collum* er vores Hals; derfor sagde de gamle Latinerne *collus*, og man veed, at *c* forvandles til det gothiske *h*. Det Sandseredskab, hvormed vi see, kalde Latinerne *oculus*, ikke af *occultare*, som vore Kritici mene; thi man maatte nødvendig have et Navn til Diet, førend man tænkte paa at det skuldes eller bedækkedes ved Dienbrynene, og førend dette Ord forgedes ved den tilføiede Endelse *celus* eller *culus*. Men *oculus* er et diminut, af det forældede Ord *ocus*, hvoraf vi endog finde Spor i det græske; thi Hesychius bevidner, at de gamle Græker have kaldet Dinene *οκους*. Moesogotherne sagde *augo*, de Tyske Auge, vi Die. Tungen kaldte de gamle Latiner *lingua*, Grækerne syes at have sat *φ* foran, i det mindste er *φρονος* Røsten, og *φρονομαι*, jeg taler.

Disse saa Exempler give tillige tilkiende, at jo meer Ordene i begge Sprog have beholdet deres ældste Form, desto nærmere stemme de overeens. Det er vel at beklage, at vi have saa faae Mindesmærker

tilovers af det allerældste latinske Sprog; imidlertid kunne vi endog af disse faa hente *Devis* nok for det, vi have sagt. Saaledes læse vi i de 12 Tavlers Fragmenter af virod for: a viro, hvilket er ikke andet end vores af, der ogsaa forekommer hos Ulphil. i samme Bemærkelse, ellers abu, Grækerens *αρο*, Latinerens ab. For majores, minores have disse Love majores, minores. Saaledes endres ogsaa Gothernes *comparativi* paa ozo og izo, minnizo eller minnozo er minor, mindre; maiza, større, major, Grækerne *μελζων*. Med for mel, Honning, forekommer hos Plaut. in Trucul. in medde sunt linguæ vestræ (h. e. melle). Vi kiende her igien det Gothiske med, Mød, hvilket fordem bemærkede Honning, nu en Drik af Honning. En Træl kaldte de gamle Latiner *ervus* og *erus*: Arf betyder hos de gamle Gother Trællearbeide, og erfa, erfida, at giøre svært Arbeide. Hvoraf det danske Arbeide; hvorfor de gamle Danske sagde Arvoda. Torrus bemærkede fordem tørt, et ganske dansk Ord. I de 12 Tav. findes den forældede Form *toli* for *tuli*, af det ubrugelige *tolo*, hvoraf *tolero*; vi siige taale, Ulphil. *tulan*. *lutare* brugde de gamle Latiner for det, de nyere have kaldet *litare*; det første kommer det Skytiske nærmere, i hvilket *hlut*, *lut*, *laut* fordem bemærkede Blodet af de slagtede Offerdyr.

Betragte vi Ordnes Flexioner og Bøitelser, saa ere de ogsaa næsten de samme i begge Sprog. F. Ex. det Verb. have, habe: hos Ulphil habe.

haba,	habeo.
habais,	habes.
habaith,	habet.
habam,	habemus.
habaith,	habetis.
habant,	habent.
habands,	habens.

habandis,	habentis.
habandin,	habenti.

Man maa ikkun erindre, at det gothiske ai har havt en Lyd som det latinske e. — Hvad som gielder om Ordnes udvortes Form, det samme kan siges om deres Bemærkelse. F. Ex. Haan eller Haanhed bemærker hos os Banære; og Gellius beretter, at det latinske Ord honos har i Republikens første Tider været eet af de saakaldte *vocabula media* s. *mediæ significationis*, og at man har sagt honos malus for injuria. Frui bemærker egentlig at elske. Som naar Augustin. siger: *utendum hoc mundo, non fruendum*, og Florus om Hannibal: *cum victoria uti potuisset, frui maluit*. Dette bliver tydeligere, naar vi erindre, at frijon hos Skyterne bemærkede at elske, hvoraf vi endnu have det Ord *frier*, og maaskee *Frue* og *Frille* er af samme Oprindelse.

Naar man lægger Mærke til dette, saa vil man ikke finde det saa urimeligt, om vi antage, at det gothiske Sprog ikke sielden kan staae os de Primitiva, som det latinske Sprog har tabt. Nemlig da saavel det græske som latinske Sprog ere Skud af det skytiske, saa er intet rimeligere, end at det ene har kunnet giemme hvad det andet har aflagt og tabt, ligesom det hebraisk: Sprog i mangfoldige Ord faaer Lys af det Chaldæiske, Syriske, Arabiske og Æthiopiske, endskiont disse ere yngre og Døttere af det første. For da at komme tilbage til det Latinske, er det mærkeligt, at Latiner og Gother udtrykke alle Legemets Bevægelser med de samme Ord. F. Ex. *sedere*, sidde; *stare*, staae; *vadere*, vade; *cubare* og i gamle Dage *cumbere*, Moesogothernes *kumjan*. Dersom vi nu sætte, at *Primitivum* sto var tabt, og man allene havde *conserveret* adsto, saa seer enhver, at man havde Lov til at tage sin Tilflugt til det gothiske staae, som det, der har *Karak*

teren af det latinske Primitivum, som man sagte. Saaledes veed man, hvad mensis er hos Latinerne, nemlig Maanens Gang fra Ny til Nø; men da dette Ords Etymon ikke findes i det latinske Sprog, saa kunde man sige, ifald det heller ikke fandtes i det græske, at mensis havde faa't sit Navn af Maane, paa samme Maade som hos Moesogotherne menath, en Maaned, dannes af mena, Maane, og at Cicero altsaa tager feil, naar han de Nat. Deor. siger, at mensis er kaldet saaledes: quia mensa lunæ spatia conficit. Grækerne kalde dette Himmelsogeme *σηληνη*; men Varro beretter, at de Gamle have kaldet det *μηνη*. Dette har altsaa uden Tvivl været denne Stjernes velagtigste Navn, og det andet dens Helleniske.

Vi ville nu anføre nogle saadanne Ord af det latinske Sprog, hvis Primitiva ere bleve tilbage i det gothiske. *S. Ex.* thensa kaldes Gudernes Bog, *αρχη βιβλιου*, som de græske Glossaria oversatte det. Men hvoraf dette Ord er kommet, vide Kritici ikke. At det er fremmed, vise Begyndelsesbogstaverne, efterdi intet Ord er af Oprindelse latinisk, som begynder med th. Ihre troer, at det er kommet af det moesogothiske thinsean, at trække, ligesom *ferculum* af *ferendo* og *traha* af *trahere*. *Vultus* pleier at udledes af *volvere*, men tvungen; hos Uphil. forekommer ulits næsten med samme Radikalbogstaver, og dette er igien kommet af *vlaitan*, at see, ligesom *οψις*, af *οπταμαι*, og ligesom de gothiske Navne paa Ansigtet, saasom *anlete*, det tydske *Antlitz*, og *Ansigt*, ere dannede det første af *lita*, hvilket er det samme som *vlaitan*, og det sidste af *lee*, videre. Hvoraf *feralis* har sin Oprindelse, vide Kritici ikke, dog formoder *Vossius*, at *fera* fordum har bemærket Døden, og at det er saaledes, sees af det gamle gothiske Sprog, hvor *Før* og *Fjær* bemærker Død. Hvad *moneta* er, vide alle, og at det ikke saa meget betegner en Penges Værdi som dens paa-

trykte Billede. Gothisk kaldes det *Mynt*, hvilket Ord er det samme som det latinske; men vi kunne tillige giøre Røde for dette Navn. Thi *Mynd* betegner en Figur, et Billede; og *Sølv* med Mærke paa kaldte vore Forsfædre *myndat Silver*, sølgelig er *mynte*, at sætte Mærke paa Sølv, og dette Mærke selv kaldes *Mynt*. Saaledes ere i den islandiske Bibel Luc. 20, 24. disse Ord *τινος εχει εικονα και επιγραφην*; saaledes oversatte; hvars mynd og yfverskrift hafvur han. Ogsaa i det armoriske Sprog betyder min et Ansigt, hvoraf vores *Mine*. — Det latinske Ord *candela* er af gothisk Oprindelse. Thi kinda bemærker paa Svensk at slaae Ild eller tænde Ild an, hvoraf Latinerne have gjort *ac-cendo*, *incendo* o. fl. Af dette samme Ord kinda ka'dte de et Lys kyndel, hvoraf Helligtrekongers Fæst kaldes *Kyndelmess*; *festum candelarum*. Moesogotherne have kaldet Lysen med et andet Ord *liubar*, det angelsachsiske *leoht*, hvoraf Latinerne *laterna* er gjort, ligesom af *lux lucerna*; dog saaledes, at Endelsen *erna* ikke er arkesløs; thi hos Skyterne bemærker *ern* det Sted, hvor noget sættes; saaledes kalde Angelsachserne en Lygte *lihtes-ern*, en Hestestald *hors-ern*, en Lade *beere-ern* og *contr. bern*.

Dette var angaaende de enkelte Ord. Den anden Klasse skal bestaae af sammensatte Ord, hvis Primitiva det latinske Sprog har tabt. Saadant et er *exerceo*, hvilket Kritici henseer til *radix arceo*, men indsee leeteligen, hvor lidet begges Bemærkelse kan forenes. Latinerne sige: *exercere artem*, *exercere terram aratro* og deslige; men hvorledes kan dette være kommet af *arceo*? I det gothiske Sprog bemærker *yrkja* just det samme som Romernes *exercere*; vi have sat et *d* foran, og sige *dyrker*. *Yrkja* Land, at pløie et Land, hvoraf *yrknada* Fæ i de gamle Love ere *Pløbesten*, og *yrka* Lag er, at lægge sig efter Lovkyndigheden. Det danske *Orke* er uden

Tvivel af samme Oprindelse. — Confestim og festinare har Vossius rigtig erindret at være Ord af een og samme Oprindelse, men urigtig udledet dem enten af festis sc. diebus, eller af festim. Oprindelsen er gothisk; thi vi bruge endnu det Ord fast for hastig, s. Er. at gaae fast. Saaledes er det og med det Ord manifestus, hvilket egentlig betyder det, som er saa aabenbart, at det kan gribes med Hænder. Thi festare har fordum bemærket at gribe, det, vi nu kalde, at tage fat, og de Tyske sassen. Deraf infestus den, som kommer som en Fiende, og som den, der vil lægge Haand paa en anden. Det er mærkeligt, at alle de Ord, som sammensættes i Latinen med den nædfællige Partikel por, ere af gothisk Oprindelse. Næmlig por er gjort af den gothiske Partikel faur, som udtaltes for, hvilken Latineren have forandret til por. Portendere er det gothiske fauratanjan, som bemærker, at give forud tilkiende. Porrificare, et Ord, som bruges ved Offeringer, forklarer Servius ved projicere, og reka bemærker hos Isønderne det samme. Grakerne, som ofte sætte et o foran Ordene, som i ο-δοιτες, dentes; ονομα, nomen, ομιχλω, mingo, bruge οφειλυ i samme Bemærkelse. Fleiga bemærker i det goth. og isl. Sprog, at faste med Force; deraf, tænker jeg, kommer det, at Latinerne sige: vulnus infligere, humi aliquem affligere, confligere o. s. v., og ikke, som Vossius mener, af Πικτεν.

Til den tredje Klasse henfører jeg de Ord, hvis derivata vi have tilovers, men tabt Primitiva. F. Er. cogito er aabenbar et frequentat. af cogo, hvilket ikke er forskielligt fra det gothiske hoga, hos Ulphil. hugjan, hvis radix er hog, vores Su d. e. Sind, Tanke. Paa samme Maade er vacillo et frequent. af vaco, hvilket kommer overeens med veka, som i det gamle gothiske Sprog hed, at gaae uvist paa Foden, det, vi nu kalde vakle. Caltigo

er af det ubrugelige casto, og bemærker baade at skielde paa En, og at være hastig. Og dette Ord hastig har hos os begge disse Bemærkelser (det er sædvanligt, at Gotterne forandre c og k til en Aspirat). Vi sige, at være hastig baade om den, der skynder sig meget, og om den, der taler En ilde til. — Proficiscor har Vossius indseet at være forøget i Enden paa samme Maade som af hio er gjort hiseo, af nancio nanciscor, men tilstaaer, at han for Næsten ikke veed dets Oprindelse. Denne kan man finde i det gothiske fica, som i det Svenske bemærker, at ile et Eted hen, og skal endnu i samme Bemærkelse bruges i Jylland. Vi have deraf endnu det Adjectivum fix, d. e. hurtig, gesvindt. Jeg lægger endnu kun d t Ord maculo til, hvilket man meget tvunget udleder af det græske μηλιν, da det naturlig kommer af det gothiske mög, fordes, hvoraf möge eller so. mocka, at tage Møget bort.

Spørges nu, hvorfra denne saa aabenbare Overeensstemmelse er kommen, som findes imellem Sproget hos Romulus's og Odins Askom; saa tænker jeg, det er aabenbart, at man, for at finde Marsagerne dertil, maa opstige til de allerældste Tider, efterdi, som nys er bleven bemærket, denne Overeensstemmelse er desto større, jo nærmere man kommer til Rom's Barndom. For at være kort, holder jeg for, at den første og sandeste Marsag til denne Overeensstemmelse har været, at de Pelasger, som kom til Italien, for der at nedsætte sig, vare af skyrisk Hærfømt. Disse berettes at have sendt Kolonier til Italien paa forskjellige Tider, og fornemmelig tre Gange. Den første var den, som kom fra Arkadien under Demotret Anførsel, hvilken, efterat den nogen Tid havde boet i Italien, tiltog sig Navn af Aborigenes. Den anden Kolonie bestod af dem, som, efterat den sidste pelasgiske Konge i Thessalien, med Navn Eracus, var forjaget, kom først til Dodona i Epirus, og siden

til Italien. Den tredie var den, som kom derhen fra Arkadien under Evander. Da nu Pelasgerne, som vi tilforn have sagt, vare et stytisk Folk, saa er det ikke at undre, om de have udbredet en stor Deel af deres Sprog her saa vel som i Grækenland.

Førend jeg slutter denne Materie, vil jeg endnu erindre to vigtige Omstændigheder. Den første er den, at, i det Sted Hellenerne, som havde forjaget Pelasgerne, kaldte Landskabet efter sig Hellas, hvilket Navn det siden bestandig beholdt; saa have derimod Italienerne og alle Nationer af gothisk Oprindelse altid kaldet det Grækenland: et Navn, der uden tvivl var kommet fra Pelasgerne, hvilke kaldte det saaledes af en deres Konge; thi de siges at have havt to Konger af det Navn Græcus. Den anden Omstændighed er, at de Bogstaver, som disse samme Pelasger havde bragt med sig, ikke ere blevne kaldede med hellenistiske Navne: Alpha, beta, men a, b o. s. v., hvoraf jeg atter slutter, at de ikke have været Cadmæiske, men Pelasgiske eller stytiske, hvilke de kaldte gemeenlig *αρχαία γραμμάτια*, og at altsaa Plinius med Sandhed har sagt: veteres græcas literas fuisse easdem pæne, quæ suere latinæ, hvormed stemmer overens, hvad Tacitus siger i hans Ann. II Bog, iligemaade Dionysius fra Halicarnas, som beretter, at Tullus Hostilius havde ladet indgrave i en Ertsstøtte de Tractater, som han havde indgaaet med sine Naboe, i saadanne græske Karakterer, *dis το παλαιον η Ελλάς έχρητο*, som Grækenland for- dum brugte, og at denne Støtte var tilovers i hans Tid. Ja, Kong Tullus kalder sammesteds sine Næ- mere og de øvrige italienske Folk udtrykkelig Græker, d. e. Pelasger, som havde det getiske Sprog.

De øvrige europæiske Sprog, som have Over- eenstemmelse med det Danske, Gothiske, ere: det Moes- sogothiske, hvori Alphitas har skrevet sin Oversættelse af det Ny Testamente; det Angelsaxiske; det Alseman-

niske; Tyske og Belgiske eller Hollandiske; det Is- landiske; det Franke, Spanske og Italienske, og endelig det Finske og Lappiske. Men da deels disse Sprogs Lighed er lettere at indsee, deels Grunden til samme ikke vanskelig at forklare; saa lader jeg det beroe ved de Sprog, jeg har talet om.

Jeg vil nu ogsaa anføre noget lidet om Bogsta- vernes Forandringer, hvoraf ethvert Sprog pleier at have sine, som passe sig til dets Genie, og hvilke man vel maa kiende, for ikke at holde de Ord for fremmede, som ere hinanden meget nær beslægtede. Vokalerne gaaes forbi, efterdi de næsten i alle Sprog forandres i Klang. Det gielder altsaa ikkun Konso- nanterne, af hvis Forandringer jeg dog ikkun vil an- føre de betydeligste:

B. sættes foran:

bleg, pallidus.	λευκος.
blid, hilaris.	latus.

B. for F.

bære,	ferre.
Bæver,	fiber.
Bærme,	fermentum.
bore,	forare.
Broder,	frater.
bruge,	frui.
brumme,	fremere.

B. for P.

bæve,	pavere.
Bold,	pila.
Beeg,	pix.
bede,	petere.
brav,	probus.

D. for T.

Dør,	Dupa.
drage,	trahere.
Riede,	catena.

J. for B.

af,	ab.
Tasse,	tabula.
Staf,	Stab.

J. for P.

fem,	πεντε.
Fisk,	piscis.
fladt,	πλατυς.
flette,	plectere.
Fod.	πυς.

J. for V.

Fad,	vas.
Folk,	vulgus. vet. latin. fulgus.
løfte,	levare.

G. sættes foran:

Gaar,	heri.
glad,	latus.
glis,	lyse.
gribe,	rapere.

G. for S.

Giest,	hospes.
Geed,	hoedus.
drage,	trahere.

S. sættes foran:

Sal,	aula.
Skallet,	calvus.
Skrige,	crier.
Slem,	limus.
Slibrig,	lubricus.
Snabel,	Nab.
sneppe,	nappe.

SP. sættes foran:

Skramme,	rima.
Skive,	σφαειν.

Skrummel, som tager meget Rum op — Kummel.

St. sættes foran:

stiale,	hale.
Storm,	ορμη.
Strand litus.	Rand, margo.
Stroppe,	Reeb.

V. sættes foran:

vaad,	udus.
Værk,	εργον.
Vinkel,	αγκυλος.

V. udelades foran:

eller	vel.
Ondt, malum, morbus — Wund, germ. vulnus.	
Orm,	vermis.
Ulv,	Wolf.
Uld,	Wolle.

V. for B.

arve,	erben.
give,	geben.
vel,	belle.
Wa, ve, vi for o eller. u.	
Qvinde,	Kone.
sverge,	soren.
Sveed,	sudor.

Undertiden transponeres Bogstaverne; som

Weddike,	acetum.
briste,	bersten.
ferst,	frisk.
frygte,	fürchten.
Kors,	crux.
Svesvel,	sulphur. o. fl.

V.

Over det berngtede Baisprog; oderint dum
meruant; Lad dem længe nok hade,
naar de frygte. Oversat af Wielands
Neuer deutscher Mercur, März 1795 *).

Man kunde have Lyst, endog i vore Dage, i en
vis Forstand at tage dette hin romerske Kaisers
bekjendte Mundheld i Beskyttelse, og fornemmelig
at anvende det paa en Folkeklasse, som endnu er for
raa og uforfinet, end at den skulde kunne høre andre
Bewaggrunde til en roelig og lovmæssig Opførsel, end
Frygt.

Denne Folkeklasse udgjør sædvanlig den større
Deel af de ringere Statsborgere, i det mindste af
Stadernes Beboere, og tilsammen bør man regne
alle dem, som enten ved Tidernes Omstændigheder
og den just bestaaende Tingenes Indretning, eller
ved egen Skyld, f. E. ved Ladhed, Lidelighed og
deslige ere satte ud af Stand til at erhverve mere
end en yderst nødtørftig Underholdning, eller ogsaa
ikke engang den.

Det er begribeligt, at ved en tung Levemaade,
under udbortes Omstændigheders haarde Tryk, ingen
Udvidelse af Idækkredsen, og ingen Forhøielse eller
Forfinelse af Følelser finder Sted. Erfaring lærer
ogsaa, at hvor egen Skyld forøger saadan en trang
Situation, der nedsettes Menneskets Værdighed
endnu mere, og at saadanne Individuers Drifter og

Begreb concentreres til en Omkreds 'af fax', næsten
blot physiske Gienstande, inden for hvilken de ogsaa
virke næsten blot fysisk, men med al den utæmmede
dyriske Naturs Styrke.

At behandle saadant et Menneskeslag med en vis
Giinshed eller utidig Staaansel og Mildhed, er at
ville føre en opfanget vild Hest ved en Silketraad.

Alligevel synes denne praktiske Bildfarelse at
tage Overhaand, og fortiener deskomere at lægges
paa Hjerte, jo farligere det er at slappe Toilen paa
en Tiid, da Exemplernes kraftige Indflydelse desuden
opmuntrer til Toileløshed og Opsætighed. Det er
en stor Statsfeil, naar den politiske Mechanik lader
sig stusse af en vis exalteret Philosophie, til at for-
lade sig paa saadanne svage Drivefyedre, naar den
beregner sine Kræfter, og af dem at forvente usor-
holdemæssige Virkninger ved Statsmaskinen.

Man vil behandle disse Mennesker efter en
Maalestok, efter hvilken de selv ikke ere vante til at
maale sig, og forseiler derved ikke allene Diemedet,
men man foranlediger ogsaa tillige farlige Misfor-
staaelser. Thi at man vil respectere Menneskehe-
den i dem, ansee de som at man erkjender deres
Personers Vigtighed, eller vel endog, at man af
Frygt skaaner deres physiske Kræfter, hvis Vægt de
desuden begynde at føle. Istedet altsaa at opvække
hos dem Følelse eller rigtigere Vurdering af Mennes-
kewærd til Hielp for deres Forødelelse, sætter man
iffun Overmod og Trodsighed i Bevægelse; i Stedet
for at indgyde Kiærlighed til det milde Regiment og

*) Jeg har ofte nok seet Oversættelser i vore periodiske Blade, som udbredte Grundsætninger, der sigtede til
Celler hvis Følge dog maatte blive) at løsne Regjeringens Baand, og slappe Statsbestyrelsens Kraft,
under det blendende Raaskud at tale Ordet for Menneskerettigheder, og udvide borgerlig Frihed.

Her er een som har den modsatte Hensigt: at give denne Kraft Spending, og sætte Mod i Regenters-
ne til at udøve deres Regentpligter, om de end skulde tabe noget af deres Kiærlighed hos den Folkeklasse,
der finder sin Fordeel i Nyggesløshed og Anarchie. Tankerne dette Stykke indeholder, har jeg selv ofte
tænkt, men ikke tiltroet mig at fremsiile dem saaledes som de her ere fremsiile, ventelig af Wieland selv.

til Forfatningen, styrker man ved Eftergivnehet. Modet til grændseløse Fodringer.

Giinshed og Mildhed i Behandling forudsætter Kædse, naar det ellers skal frembringe sin Virkning, at Subjektet har Indsigter til at forstaae Behandlingens ædle Grund, og siin Følelse for at erkende den med Taknemmelighed og giengielde den. Men hvor kan dette være Tilfældet hos de hidindtil vist nok og desværre meget tilsidesatte ringere Stænder, i hvis Vind de høiere Stænder og Alle som med nogen Bequemmelighed nyde Livets gode Ting, ere Misundelsens evige Gienstand? En Misundelse, der saameget meer er beslægter med uudstelteligt Had, da Skiebne tydelig nok med Jernfranker synes at tilspærre dem Veien til en lige Velstand, hvortil de dog troe sig ligesaa berettigede.

Paa den lette Folkegunstes Sandgrund og paa Kierlighed til Regieringen tør derfor ingen fornuftig Statsmand bygge med Sikkerhed nogen roelig Forfatning, eller blot af den store Hobs kierlige Behandling vente en tilforladelig Kuelighed og en uforstyrret Gang i Tingene.

Men skal hermed Ordet føres for Haardhed og Despotismus, og Regimentets Mildhed lastes? ingenlunde! Det er allerede ovenfor erindret, at her ikkun kan være Spørgsmaal om utidig og ildeforstaaet Eftergivnehet, om upassende Giinshed i Behandlingen, som enten er et umodent Produkt af den saakaldte Mennekerrettigheds-Philosophies entusiastiske Tilhængere, eller et Varn af ske Politikk.

Saadan Philosophie og Politik have hist og her ført et Skridt videre, end man vilde eller burde gaae.

Ret og billigt var det, at man vendte sin Opmærksomhed paa de lavere, som sagt, alt formeget forsømte Folkeklasser, at man begyndte at indrømme

dem Paaastand paa Velleevnet og Livets Nydelse, og at lade dem vederfares Ret.

Med en sund Politikk var det ogsaa overensstemmende, at lette dem efterhaanden de trykkendste Byrder, og at afhjælpe de naabnbare Besværinger, saavidt som mueligt. Men Naaden at gjøre det paa maae være forsigtigere og mere passende til Folkekarakteren, paa det at en Lettelse fra unødvendige Byrder ikke faaer Anseelse af en Dispensation fra alle borgerlige Tyngder og fra Lovens Tvang overhovedet.

Hver utidig Eftergivnehet, hver Tilstaaelse af trodsig anbragte Fodringer, hver alt for venlige Behandling, hver Substitution af Formaninger og af omstændelige, sædvanlig over Mængdens Fatningskraft gaaende, Forestillinger, hvor Alvorlighed burde bruges, eller kort og tydelig burde befales, hver upassende Tilgivelse af Individuers lovstridige Ondskab, hver feberagtige Afverking af stor Strengthed og indolent Eftergivnehet, unddrager Statsmagten noget af sin Kraft, og giver, ved den efterhaanden til den anden Side faldende Overvægt, Forfatningens Skiebne og Vedligeholdelse i deres Hænder, som det ikkun mangler paa Leilighed eller Anledning at forandre samme paa en voldsom og skrækkelig Maade. Overalt vogte man sig ved Statsstyrelsen for al Temporisering, for alt Vaklende og Ubestemt. Saadan en **Middelvoispolitik**, som man kunde kalde den, der ikke vil lægge sig ud med nogen, og gjøre alle tilpas, er en Løstemand; man gjør det derover Ingen tilpas, og ved usfuldstændige eller modsigende Midler røber man Nøgenheder, som den snedigere Deel veed at benytte sig af til sin Egennyttets Befordring og det Heles Forstyrrelse, imedens tillige Regieringens Anseelse og Kredit tabes hos alle kloge Hoveder.

Denne Bemærkning turde ikke være saa ligegyldig, saasnart man vil overveie, hvor let Selvkier-

lighed og Mismod kan forlede dem, paa hvis Skuldre nu det bekymringsfulde Regieringsvæsen ligger, at tage deres Tilflugt til denne *Middelveis* eller *Palliativpolitik*, for ifkun i deres Levetid at henholde Tingenes vante Gang nogenledes taalelig, ubekymrede, om imidlertid ikke Staden øder hemmelig om sig, og saaledes intet lades deres Eftermænd tilbage, uden den sørgelige Overbeviisning, om den alt for længe opsatte Rednings Umuelighed.

VI.

Var det nu Tid at forstøtte *Kiøbenhavns* Universitet?

Øndt og Godt er i det menneskelige Liv, saavel private som offentlige, i bestandig Afveksling, som Nar: sag og Følge. Det Gode, drevet til en vis høj Grad, er svangert med Uheld; det Onde har ligeledes sin Grændse og søder ofte uforudseete Fordele af sig. Denne Verragting er det, som bør gjøre saavel den private Mand som Statsmanden forsigtig i Lykke og bevare ham for Overmod; den er det, som bør træste og opholde ham i Banheld.

Intet offentligt Onde saa stort, at jo den statskloge Mand veed at drage Nytte deraf, og at bruge det til at iværksætte tienlige Forbedringer og Foranstaltninger, som i lykkeligere Tider vare ugjærlige. Blandt disse opgiver for nærværende Tid et almindeligt Nygte, som en Følge af den Hovedstaden overgangne Ildsvaade, *Universitetets Forstøttelse fra Kiøbenhavn*, som længe har været Manges Ønske, men som, saalænge Kiøbenhavn stod, ikke kunde tænkes paa at iværksætte, fordi man saae allene hen, deels til de store Bekostninger, hvormed saadan en Operation vilde være forbunden, deels til det Stød, saadan Forstøttelse vilde give de *Kiøbenhavnske* Dor:

geres Næring, være sig ved Huses og Gaardes pludselige Nedsættelse i Prisen, naar de mange Universitet tilhørende Bygninger paa een Gang skulde afhændes og gøres i Penge, eller ved det Skaar som saa mange Familier, der hidindtil havde levet af Universitetet, vilde føle i deres Næringsvei, eller paa andre Maader. Nu derimod, da en Fierdedeel af *Kiøbenhavns* Indvaanere ved den ulykkelige Ildbrand af 5te, 6te og 7de Juni ere blevne huusvilde, synes Sagen at have faaet et andet Udseende: nu troe maastee Mange, at Universitetets Bygninger kunde skaffe Lye og Tilvingt til mange for Huus, Verksteder og Fabrikker forlegne Indbyggere, og især de største af dem bøde paa de opbrændte offentlige Bygninger, saasom Raadstue, Vaisenhuus, Slutterier m. fl.

Den som grundigen skal løse denne Opgave, og betragte den fra dens kameralistiske Side, bør kiende, hvad *Kiøbenhavn* tilforn har været, hvad den nu er, og hvad Regieringen tænker at bringe den til. Han bør kunne beregne Følgerne af den sidste Ildbrand for Stadens Folkemængde og Næringer. Han bør være underret om, hvad Plads der vil tages for private Bygninger ved Torves Udvidelse, reellere Gæders Anlæggelse, offentlige Bygningers bekvemmeligere Indretning og a. m. Kort: han bør vide det, som jeg efter min Situation ikke med nogen Sikkerhed kan vide.

Da jeg i Aaret 1771 gjorde Forslag til Universitetets Forstøttelse (see *Raisonnements over Kiøbenhavns Univ. S. 27:35*), var det Nygte almindeligt, at Regieringen tænkte paa at formindste Hovedstadens Folkemængde, for at ophielpe Landet og *Kiøbstæderne*; til den Ende at forvise visse Fabrikker og Manufakturere til Landsbyerne; at gjøre Helsingør til et Nedlagssted for Østersøiske Vare; at fordeele Flaaden og forlægge en Deel deraf til Norge og

a. m. Med denne Plan troede jeg da, at Universitetets Forstøttelse vel kunde bestaae, og da jeg af Erfaring kiendte saavel de Hindringer en stor Stad lægger i Vrien for Studeringers Dyrkelse i den unge Alder, som de Fordeele en liden Stad har for et Universitet, forklarede jeg kortelig mine Tanker om begge Deele; mere for at opfodre Andre til at betragte denne vigtige Sag fra alle Sider, end fordi jeg troede, at Tanken om Universitetets Forstøttelse var moden til Udførelse. Meget mere gjorde jeg dette Forslag med stor Frygt, da jeg let indsaae, at den daværende Administration ikke kunde have lang Bestand, og jeg nødig vilde være medvirkende Aarsag til at sette en Sag i Bevægelse, som, naar den formedelt Tænkemaadens og Conjuncturernes pludselige Forandring blev liggende paa Halvveien, ikkun vilde foraarsage Forvirring og Pengespilde.

Endskjønt Grunden til Frygt nu ikke mere er den samme, saa er dog Frygten ikke forsvunden; meget mere kan den synes nu saa meget større, som, naar Universitetets Forstøttelse skulde være den afbrændte Hovedstad til nogen Nytte, maatte denne Forstøttelse ske hovedkulds og i en Studs, hvorved tusinde Ting vilde overiles, til uoprettelig Skade for det eeneste Universitet i to Riger, som derved stod fare for at synke ned fra en almindelig Lærestalt til en stor Skole eller maaskee et akademisk Gymnasium. Thi hvor i nærværende Dieblit at finde en anden Bue, som strax kunde forsyne det nye Akademi med de fornødne Bygninger til Auditorier, til Boliger for Professorer og Studenter, til Hospitaller, Anatomisk Theater, Boglader, Bogtrykkerier, kort til alt hvad der hører til et Universitet? Var det ikke at befrygte, at man vilde indrette sig som man kunde i en Hast, i en eller anden Bue, hvor der maaskee var en eller anden rummelig Bygning, som kunde tage imod de allersørste og allernødvendig-

ste Anlæg, og at det siden vilde blive ved denne usfuldkomne Begyndelse, naar man først i Hovedstaden havde naaet sin Hensigt med Universitetets Forjagelse, og ingen Udveie vidste til at ophjælpe dette paa et fremmet Sted?

Videre: lod det sig gjøre, at drage de store Kapitaler, som Universitet har staaende i Huse og Gaarde i Kiøbenhavn, ud fra Hovedstaden, og anbringe dem med samme Lethed og Sikkerhed andensheds? Da disse uden Tvivl maatte blive her indtil videre, hvem skulde sørge for Kapitalernes Udsættelse og Panternes Vedligeholdelse, og overalt føre det Op-syn over Universitetet Midler, som Universitetet selv nu umiddelbar fører? Jeg vil ikke tale om de Universitetet tillagte Jordegods. Saalænge Universitetet forblev i Siælland, hvor dets meste Jordegods er beliggende, havde dets Administration ingen større Vanskelighed end den nu har. Men skulde det blive forlagt til en anden Provint, vilde Godssets Bestyrelse vist nok medføre store Vanskeligheder, og Professorerne blive underkastede Fogdernes endnu mere vilkaarlige Behandling end hidind il.

Endnu et Spørgsmaal: Hvor tage vi i Hui og Hast duelige Mand fra, som kan afløse de Lærere, der blive tilbage i Hovedstaden og ikke agte at følge med Universitetet? Disses Antal vil ikke blive saaringe. Mange akademiske Lærere have enten andre Embeder foruden deres Lærembede, eller dog andre Indtægter foruden Professoratets, som Opholder i Hovedstaden forskaffer dem. Hvorledes skulde disse Extraintægter gøtgjøres dem, naar de forlode Kiøbenhavn? Noget kunde vel beregnes for de flere Forelæsninger og det sikkrere Honorarium, som man kunde gjøre Regning paa, naar Universitetet var anlagt i en mindre kostbar Bue; men tilstrækkeligt vilde det dog nok ikke være for alle, og heller ikke saa sikker en Indtægt, som en vis Sæge af et Embede, og

mere mæisommeligt at erhverve, end mange andre Emolumenter. Jeg vil ikke tale om dem, som Bellevnet og Familieforbindelser vilde holde tilbage. Disse skulde ikke undlade at sætte Cabale, Protektion, den offentlige Meening og Alt i Bevægelse, for ikke at nødes til at ombytte det vrkesløse Liv i en Hovedstad med det mæisommelige og arbeidsomme for et Universitet. Mange Lærestole vilde blive ledige, og de samme Maskiner sættes i Gang af unge Competenter og deres Protektorer for at faae en Plads ved det nye Akademie, hvilket dog, naar det skulde komme i Anseelse, behøvede Mænd af grundfæstet Reputacion for at reise det.

Imidlertid anseer jeg slet ikke denne Banskellighed for saa stor, at man for den alleene skulde forkaste Tanken om Universitetets Forstøttelse. Tværtimod den medfører en vigtig Grund, hvorfor man just maae ønske denne Tanke sat i Værk. Intet er skæddeligere for den akademiske Virksomhed, end Forbindelsen af flere Embeder, som næsten er uundgaelig i Hovedstaden. Jeg vil ikke tale om saadanne Embeder, hvorved heterogene Forretninger forbindes, som naar Astronomen beskikkes til Politimester, eller Metaphysikeren til Assessor i Højesteret. Men endogsaa ved homogene Forretningers Forbindelse, som naar Professorens i Theologien gøres til Hofpræst eller den i Lovkyndigheden til Generalprokurør, lider dog altid det akademiske Embede. Dettets Forretninger taale meere Opsættelse, end et andet Embedes; i det mindste falder Forsømmelsen ikke saameget i Væne, naar en Lærer udsætter en Forelæsningsstime, som naar han udebliver fra en Commission eller et Collegiumsmøde, hvor han har sit bestemte Arbejde. Og hvem tager en akademisk Lærer det ilde op, at han under Joregivende, at han kaldes, afbryder en Læsestime, eller at han udsætter sine Forelæsninger hele Uger og Maanedes, under Paaskud af andre Embeds-

forretninger? Disse andre Embedsforretninger gaae under Navn af Kongelige; men Forelæsninger for Ungdommen! her glemmer man, at den akademiske Lærer er ligesaavel en Kongelig Embedsmand som de andre, og hans Forretninger ligesaa kongelige som andres. Man vilde imidlertid ansee en Universitets-kantsler eller Patron for en Mand uden al Levemaade, isald han tiltog sig at advare saadant et Amphibion af en Lærer, som var tilsagt eller havde tilsagt sig selv at møde i et Forgemaal paa den Tid da hans Tilhørere ventede ham i Høresalen, og erindre ham om, hvad han skyldte sit Læreembede. Kongelige Forretninger gaae for alt, vilde Undskyldningen blive. Jeg veed vel, at saadanne Opvarninger ere uundgaelige ved visse Embeder; men de spilte den akademiske Lærers Tid, som ikke bør søge sin Ære i andet, end at være den studerende Ungdom gavnlig ved Raadsførsel, Forelæsninger og Skrifter. Men denne Ære taber sin Braad for ham, naar han ved andre Embeder føres ind i større Cirkler og faaer Smag paa høiere Rang og Titel, end den hans Læreembede medfører, og mærker at Jædør er magtigere end Fortieneste. Han seer da vel ned paa sine Colleger som Skabninger af slettere Leer, og vil behandles med Skaansel og Bøffedenhed; og disse see nu ikke lenger i den ophøiede Collega en Ligemand, men en Protektor, hvis Gunst maae vedligeholdes, for ved Leilighed at faae sit Navn nævnet med Anbefaling hos Plads- og Stormændene.

Dette Onde, som ikke er saa let at befrygte i en liden By, er stort nok til for dets Skyld allene at ønske Universitetet forstøttet fra Kiøbenhavn til et Sted, hvor Professorerne kunde og maatte leve for Videnskaberne og deres Dyrkere allene. Men da det for nærværende Tid er saa rodfæstet i vor akademiske Stat, at der er intet Fakultet, hvor jo een eller flere Professorer have Lønninger af andre Embeder, eller

Forretninger forbundne med den akademiske Lærestol;
 I saa er det, endog af denne Aarsag allene, en Umue-
 lighed at oprykke Universitetet pludselig: dertil maatte
 i mine Tanker tages en Forberedelsestiid af ikke meget
 mindre end 10 Aar. I denne Tiid, naar det nye
 Sted først efter nøie Overlæg og lokal Besigtelse var
 vel valgt, maatte de fornødne akademiske Bygninger
 opføres, hvortil jeg ogsaa regner de nu for Haanden
 værende 4re Studenterboliger, og Forskud dertil gi-
 vres af den Kongelige Kasse, som siden gjorde sig betalt
 med de akademiske Bygningers Salg i Kiøbenhavn,
 for saavidt disse kunde tilstrække, af hvilke de Profes-
 sorboliger, som i denne Tiid bleve ledige, strax kunde
 gøres i Penge. Taaler ikke den Kongelige Kasse
 at gøre saadant et Forskud, taaler den ikke at gøre
 et Offer af nogle 100000 Rdlr. til dette Brug, saa
 maae der aldeles ikke tænkes paa nogen Universitetets
 Forstøttelse, saa maae det heller blive hvor og hvad
 det er, end af Mangel paa Understøttelse i en frem-
 med Jord blive en fra Fødselen af sygelig Plante.
 I samme Tiid kunde de ved Universitetet i Kiøben-
 havn ansatte Lærere, som ikke havde Lyst at forlade
 Kiøbenhavn, tage deres Forholdsregler; nogle vilde
 ogsaa imidlertid ved Døden afgaae eller komme an-
 densteds hen, disses Pladse behøvedes ikke at besettes,
 førend det nye Universitet kom i Drift: unge Mænd,
 som stundede til at blive akademiske Lærere, og havde
 givet Prøver paa Duellighed dertil, havde Tiid at
 modnes, indtil det nye Akademi kom i Stand: de
 forehavende Indretninger med Universitetets Forde-
 godes Forbedring kunde være bragt til Ende, og
 denne maatte give Anledning til en forbedret Plan
 med Professorernes Lønninger, og gøre en Foran-
 dring i det dorste og skadelige Options og Ancienni-
 tets System; med meget andet som kunde hidrage til
 det nye Akademies Flor og Anseelse.

Men saa vanskelig, ja næsten umuelig jeg holder
 Universitetets Forstøttelse i nærværende Dieblis, saa
 synes jeg dog at indsee, at de Aarsager som tilraade
 at hænge fast ved Tanken om denne Forstøttelse, naar
 Tiid er, steds blive mere trængende. Jeg har for-
 klaret dem saavel i ovennævnte Afhandling, som paa
 adskillige Steder i disse Blade. Her vil jeg allene
 nævne den totale Mangel af akademisk Disciplin ved
 Kiøbenhavns Universitet, som favoriseres af Tidernes
 letfindige Tankemaade, og de herskende overspændte
 Begreb om Frihed, men som gøre Kiøbenhavn til et
 endnu farligere Opholdssted for unge Mennesker end
 det deuden er. Men derom agter jeg at sige mine
 Tanker, naar jeg engang taler om den akademiske
 Jurisdiktion.

At Universitetets Forstøttelse til en liden Stad
 vilde have nogle Uleiligheder for den studerende Ung-
 dom, som den nu intet kiender til, og som den maatte
 vænnes til for at forglemme, er den sædvanlige Følge
 af alle store Forandringer. Man raaber især paa den
 Hielp, som de fattige Studerende kunne have i Ho-
 vedstaden af Informationer, og som er dem desto
 umisteligere, da de akademiske Stipendier ere i sig
 selv smaae, og ved Renternes Medsettelse endnu mere
 forringede, og ingen lettelig kan vente saa mange af
 disse samlede, at han af dem allene kan have sin Un-
 derholdning. Dette kan ikke nægtes, og der gives
 neppe nogen fattig Student, som uden denne Hielp
 har fuldendet sit akademiske Løb. Men ikke at tale
 om, at denne Hielp indskrænkes alt mere for de Stu-
 derende ved de mange Underviisningsanstalter, som af
 Privatlærere daglig oprettes i Hovedstaden, hvor et
 Antal af Børn, som tilforn adspredte i Forældrenes
 Huse krævede hver sin Informator, nu samlede kunne
 undervises af saa Lærere; saa kan denne Understøtning
 ogsaa betragtes fra en Synspunkt, hvor den er lige

faa skadelig for Studeringers Fremme, sem for Underviisningsvæsenet selv.

En Student kommer dog ikke til Universitetet for at undervise andre, men for selv at undervises og fulddannes til sin Bestemmelse. Er han nødt til, saasnart han er indskreven, at see sig om saakaldte Conditioner, hvad bliver da af hans egne Studeringer? Lad ham endog i Førstningen beholde nogen Tid tilovers for sig selv; det varer ikke længe, især dersom han kommer i Ord for at være en god Lærer, inden han saaledes overvældes med Conditioner, at han maae opofre al sin Tid til andre. Den stedse vorende maanedlige Indtægt er kjær, og jo mere den tager til, jo mere vore tillige hans Fornødenheder og Fornøielser. Paa en maiefuld Dag vil man have en fornøielig Aften; den Tid som er tilovers for ham selv, anvendes til Sindets Forskrifning paa Klubber, Daller, Komedier o. s. v. Jo ældre han bliver, jo mere Affmag og Ulyst faaer han for Examina; han gaaer hen, og faaer enten ingen Embedsexamen, eller river den af i en Hast ved en Manufakturørs Hielp, for at komme paa Supplicanteres Liste. Imidlertid bliver han endnu nogen Tid ved at informere, for at kunne supplicere, og naar han da har ladet sig see saalænge i Forgemakkerne, at man bliver ked af at see ham længer, beforders han til en Tjeneste, ofte lange ringere af Indkomster, end hvad har fortient ved Informationer i Hovedstaden; hvoraf Følgerne blive Misfernsielse og Armod.

Og hvor skammelig misbruges under dette de akademiske Stipendier af saadanne saakaldte Studerende? Stipendiernes Hensigt er dog nok upaatvilelig, at hielp den Fattige, at han kan bruge Tiden for sig selv, og ikke behøver at anvende formøget deraf paa Informationer. Men hvor dette? eller finder man Studerende, som ere forsynede med frie Værelser og et aarligt Stipendium af 40 til 60 Aldr., og som

dog informere fra Morgen til Aften, og selden eller aldrig sees i Professorernes Forelæsninger; allerhelst naar de ere klar fra Akademiet, d. e. have deres Embedsexamina, da de ansee akademiske Stipendier for lovlige Opholdsmidler i den Tid, de ligge ved Akademiet og søge.

Jeg har betragtet de gode Informatorer, d. e. dem som have Samvittighed nok til at forsømme deres egne Studeringer, for desto bedre at opfylde de Forpligtelser, de have paa sig til at tjene andre. Men mon ikke de flette Læreres Antal skulde være større? Jeg taler nu ikke om Indsigter og Duellighed til at undervise. Men flette kalder jeg dem, som tænke mere paa sig selv, end paa den Ungdom hvis Underviisning er dem betroet, som længes efter Informationstimens Ende for at komme hjem til egne Studeringer, og afknappe denne saameget mueligt for at vinde desto mere Tid for dem selv, ja tage vel undertiden deres egne Bøger med i Informationstimen, og give imidlertid Eleven noget at moroe sig med, indtil Timen er omme. Man hører ofte de bitterste Klager af Forældre over denne og anden deres Informatorers Uetik; og disse Klager have maaskee mere end andre Grunde formaaet Forældre, som ellers holdt Huusinformatorer, til at sende deres Børn i de saa hyppig anlagte Underviisningsinstituter, hvor Underviisningen er mere offentlig, og Underlærerne staae til Ansvar for Institutets Entreprenør, hvis Interesse fodrer at have et vaaget Die med deres Troeskab. Det er unge Mennesker, vi tale om, og ofte de bedste Hoveder. Man kan ikke finde det sært, om Lyst til at danne sig selv hos unge ærekiære og videlystne Gemytter faaer Overhaand over Lyst til at danne andre, og om Følelse af Pligt i den farlige Collision med Selvkierlighed og Lærebegierlighed maae i den Alder give efter. Men hvad er saa saadan en

Information i det Hele værd? Og skulde man for
 Guds Skyld ønske Universitetet at blive i Kiøbenhavn?

Alle disse Misbrug vilde forebygges, og det hele
 private Underviisningsvæsen, der maaskee er ligesaa
 vigtigt som det offentlige, faae et ganske andet Ud-
 seende, naar Universitetet var anlagt i en mindre
 Bøye, langt fra Hovedstaden. Man vilde komme
 til Universitetet, for at studere, ikke som nu, de
 Fattige for at conditionere, de mere Formuende for
 at strax at gaae ind i et Kollegium som Skriver eller
 Volontær, for desso hastigere at komme i en Vei og
 efter Anciennitet at faae Gage: denne sidste Udfik-
 bidbrager ogsaa meget til Studeringers langsommere
 og lunkenere Drift i Hovedstaden. Man vilde roeligen
 opofre 3 eller 4 Aar ved Akademiet for at dueliggjøre
 sig til at blive Embedsmand, men ikke være Embeds-
 mand, imens man er Student. Bekymring for Leve-
 brød i Tiden vilde ikke, som nu, begynde med Stu-
 denteraarene, men først, naar disse vare ferbie; og
 hvad dette giver Sindet for en Lettelse og Mod paa
 at studere, kan den allene gjøre sig et Begreb om, som
 efterat have slæbt sig i nogle Aar ved Kiøbenhavns
 Universitet med Bekymring for at finde Udkomme
 baade for den nærværende og tilkommende Tiid, har
 opholdet sig nogen Tiid ved et fremmet Univ., frie-
 taget for denne Bekymring, og forsynet endog ikkun
 med et tarveligt Udkomme for sine akademiske Aar.
 Man vinder i Kundskaber i eet saadant roeligt Aar
 meere, end i to mellem Omsorg for at lære selv og
 for at lære andre, deelt Universitetsaar i Kiø-
 benhavn.

Jeg antager, at enhver ung Student, som be-
 søgte det forfattede Universitet, havde belavet sig paa
 at blive der i det mindste 3 Aar (den ringeste Tiid
 nogen maatte blive der), og forsynet sig med de for-
 nødne Opholdsmidler for denne Tiid, de Formuende
 af egne Midler eller Forældres og Venners Tilskød,

den ganske Fattige af Stipendier, enten fra Skolen
 eller Universitetet. Hvad de Fattige angaaer, som
 fandtes dygtige til at fortsætte deres Studeringer ved
 Universitetet, da maatte noget vist udsættes for dem,
 som de aarligen skulde oppebære til deres tarvelige Ud-
 komme; og dertil mener jeg, det ikke var vanskeligt
 at finde Udveie 1) naar de saakaldte Oplagspenge i
 Skolerne forvandlede til akademiske Stipendier, i
 Stedet for, at de nu bruges til Udstyr for de unge
 Candidater, at de kan lade sig see med Anstændighed
 i den store Hovedstad. Disse Oplagspenge maatte
 ikke som nu, beregnes nogen vis Discipel i Skolen til
 Indtægt, men henlægges i en almindelig Kasse, hvor-
 fra de aarligen forsendtes til Universitetets Defono-
 mus, som uddeelte samme til de Discipler, der efter
 Lærernes og Andres paalidelige Vidnesbyrd havde
 størst Trang dertil. Hvad som skød over af en eller
 anden Skoles Oplag, maatte komme andre Trængende
 tilgode. 2) Naar Communitetets betydelige og aar-
 lig vorende Indtægt blev efter sin Bestemmelse an-
 vendt til fattige Studerendes Underholdning, og ikke
 overladt til nogle faa Mænds egenraadigste Disposi-
 tion. Denne Kilde var allene tilstrækkelig til at af-
 hjælpe de sande Fattiges første Fornødenheder, og at
 forsørge dem strax ved deres Ankomst med Mad og
 Drikke, som de i mine Tanker burde nyde in natura
 hos Borgere i Bøen, hvor de kunde tinges i Kost i
 smaae Partier. De øvrige Foensødenheder maatte
 afhjelpes af de øvrige akademiske Stipendier. Jeg
 antager herved, at et aarvaagent Politie sørgede til-
 lige for, deels at holde de uundværligste Levnetsmidler
 i de moderateste Priser som mueligt, deels at afværge
 al ufornoden Luxus. Begge Deele lode sig bedre gjøre
 ved et dansk Universitet, end det gaaer an ved et tydsk,
 fordi Universitetet bestod af Landets Børn, og var
 ikke oprettet af kameralistiske Motiver, eller for at
 ophjælpe en forfalden Bøye eller Distrikt, men for at

forhøve Landet med duelige Embedsmænd. Man behøvede derfor ikke at see saa meget igiennem Fingre med de Stendernde, som man ved mange tydske Universiteter er nødt til, for ikke at gjøre dem, især de Formuende, Opholdet ubehageligt; men kunde med mindre Evang udøve det saa fornødne Opsyn over Ungdommens Sæder.

Jeg har sagt, at Underviisningsraaset, helst det private, vilde vinde ved denne Forandring. Naar en fattig Student saaledes i 3 til 4 Aar var sat i Stand til, paa offentlig Bekostning og uden Næringsbekymringer at samle sig de til sin Bestemmelse fornødne Kundskaber, og med et fordeelagtigt Studsmaal var dimitteret fra Universitetet; saa maatte han nu høre selv sørge for sin Underholdning, indtil han kom i et Embede eller andet Levebrød. Thi han maatte ikke vente strax fra Universitetet at springe i et Embede. Lærdom og Kundskab udgjør endnu ikke den duelige Embedsmænd. Han behøver Erfaring, som ikke erhverves i det eensformige akademiske Liv, men i Omgang med den store Verden, hvilken aabnedes den fattige fra Universitetet færdige Student ved Bekjendtskab med gode Familier, hvis Børn han paatog sig at undervise. Og saadanne Underviisningsconditioner kunde aldeles ikke staa ham feil. Enhver formuende Huusfader vilde med Glæde tage imod en ung Mand til sine Børns Informator, om hvis troe og stadige Underviisning han kunde gjøre sig saameget større Haab, som denne ikke behøvede at deele sin Tid imellem hans Børns Underviisning og Professorernes Forelæsninger, ikke behøvede at stjæle Tiden fra hiin for at vinde den til Forberedelse for sine Examina, men snarere kunde ansee sit redelige Underviisningsarbejde som et Befordringsmiddel for sig selv. Thi jeg tvivler ikke paa, at jo vor nærværende retsindige Cancelliepræsident heller vilde tage i Betragtning til en Candidats Befordring, at han nogle Aar havde

redeligen arbeidet med Ungdommen i en retsaffen Borgermands eller Kongelig Embedsmænds Huus, end om han i den samme Tid havde seet ham ugentlig i sit Forgemak. Og for Fremtiden, naar Universitetets Forstøttelse skulde komme til Virkelighed, vilde denne Forandring give Anledning til en Forbedring i vor hele Promotionsvæsen, som saa høiligen trænger til Forbedring. Men denne Sag bliver det da Tid nok at tænke paa. Her har jeg allene vildet møde den Indvending, som gjøres imod Universitetets Forstøtning fra Hovedstaden af den Hielp, som den fattige Student kan have af Informationer i denne folkerige Stad. Denne Hielp er i mine Dine ligesaa skadelig for Studenten som Student, som den ofte er til liden Nytte for Underviisningen.

Til Slutning vil jeg endnu sige to Ord om de Stæder, som skal være komne i Forslag til Universitetets Forlæggelse. Man har nævnet Sorø og Colding. Det første er i mine Dine ligesaa uskikket til et Universitet, som det sidste skicket. Ventelig er det den Forlegenhed man er i med Sorø Akademie, for at sætte denne forfaldne Maskine paa nogen Maade i Gang igjen, eller og de der forhaanden værende Bygninger, der kunde tiene til Grundlæg, som har ført Tanken hen paa dette Sted. Men saadanne Betragtninger ere for ubetydelige ved et Universitets Anlæg for adskillige Riger, hvortil Stedet ikke maa vælges efter den nærværende Tids Bequemmelighed, men efter langt videre gaaende Udfigter. Sorø er en Landstad, hvortil al Tilførsel af Levnetsmidler og andre Fornødenheder bør skee til Bogens, og meget hentes fra Hovedstaden 10 Mile borte. Vel ligger det i en frugtbar Egn, tæt ved den almindelige Landevei; hvilke Bequemmeligheder synes at skulle love det en bestandig Forraad af Livets første Fornødenheder. Men det har en farlig Concurrent i den folkerige og yppige Hovedstad, som stadig vil opkræve alle

Varer's Priser for de andre Siøllandske Stæder, og hvortil den samme beqvemme Landvei letter saa meget Tilførselen. Man kiender desuden den siøllandske Bondes Wiis, heller at føre sine Varer til Hovedstaden, end sælge dem i Nærheden, om han end kan faae dem ligesaa got betalte der som i Kiøbenhavn; hvilket vel ikke blot beroer paa gammel Vane, men har sin Grund deri, at han kan faae sine egne Fornødenheder baade til lettere Priis og af bedre Godhed i Hovedstaden, end i de smaae Kiøbstæder i hans Nabolav. Man har derfor stedse klaget over Sorøes Dyrhed, selv i Midderakademiers meest blomstrende Tid, og jeg erindrer at have hørt af sal. Statsminister Scheel, at hans tre aarige Ophold ved dette Akademie kostede ham 3000 Rdlr., hvilke han maatte lade sig aførage af sin Arvepart. Andre har det kostet 1700 Rdlr. og derover aarlig. Uden Tvivl har denne Stædets Dyrhed været en Hind med til Akademiets Vigliste, og den vilde ikke blive ringere ved den større Conflux til et Universitet, og mere tryk-kende for de mange Fattige, som her vilde komme sammen. Foruden denne oekonomiske Weilighed vilde et Universitet i Sorø endnu i flere Betragtninger være Hovedstaden for nær. Idelige Excursioner til Hovedstaden, saavel af Lærere som Lærende, vilde afbryde Forelæsningerne og forstyrre den akademiske Roc. Idelige Besøg af Hovedstadens Folk, især om Sommeren, vilde gjøre det samme. Hovedstadens Ferneisler, Adspredelser og Moder vilde snart blive Universitetets, og man vilde ingen Fordeel finde af at have adskilt sig fra Hovedstaden. Ministre og Collegier vilde blive overhængte med Ansøgninger, Forestillinger, Besværginger uden Ende; kort: alle de Weiligheder som Universitetet har i Kiøbenhavn, vilde det beholde i Sorø.

3 Colding derimod fik Universitetet mere Roc, og kunde bedre danne sig efter sin Bestemmelse. Det

ligger i en frugtbar og velhavende Egn, og kan ikke have Mangel paa Tilførsel saavel fra Land- som Søesiden. Universitetets Nærverelse vilde give den frie coldinghusiske Bonde Anledning til mangen for hans Vindskibelighed gavnlig Speculation. Jeg regner ogsaa meget paa det i Nærheden værende yndige, strøbsomme og sædelige Christiansfelde? Skulde ikke Christiansfelderens milde og jævne Søder, hans Færelighed, Reenlighed, Vindskibelighed have en velgierende Indflydelse paa Universitetet? Skulde ikke denne Colonies Handelsaand og Fabrikksid give de akademiske Lærere Leilighed til mangen gavnlig Lektion for deres Tilhørere? Nu Nærheden af Holsteen og Tydskland! Hvor vigtig kan den ikke blive for vor Literatur? Jeg har i Fortællingen til den første Deel af den ved et Selskab paa Hr. Agent Gyldebrandts Forlag 1787 udkomne fuldstændige tydske og danske Ordbog søgt at bevise det tydske Sprogs og den tydske Literaturs Værdie for Danske. Har jeg ikke været uheldig i at føre dette Devits, saa ligger for Dagen, at vore Fremskridt saavel i Modersmaalets som Videnskaberne Dyrkelse har gaaet parallel med de Tydskes, og at der er intet europæisk Folks Literatur, vi bør være opmærksomme paa, baade i Henseende til Fremgang og Tilbagefald, end disses. Vor videnskabelige Communication med dette Folk vilde uden Tvivl vinde meget ved et Universitet paa Grændserne af Tydskland.

Endnu en temporær Fordeel vilde Universitetets Anlæg i Colding kunne drage af Niber Stifts og Coldinghusaamtes nuværende Ammand, begge oplyste Mænd, hvis Erfaringer og lokale Kundskaber Regieringen ikke vilde undlade at nytte ved de første Indretninger, og fornemmelig til at organisere saavel det borgerlige som akademiske Poltie, paa hvis Organisation det nye Universitets Fasthed og Flor fornemmelig vilde beroe, men hvortil udfødredes

Mænd som havde Sindighed og Mod til at sætte sig over Tidernes løse og bløde Grundsætninger, og foragte den Nøds som erhverves ved at temporisere og søie sig efter Tidsalderens herskende Mand.

Disse Tanker nedskrev jeg i Begyndelsen af Juli Maaned, da Rygtet om Universitetets Forfløttelse var almindeligt, og vel ikke ganske uden Grund. Nu jeg giver dem i Trykken, er Rygtet forsvundet, og ingen taler mere om dette Anliggende. Det sidste er mig heller ikke ukjært, isald det allene var Hovedstadens vickblilke Fordeele, som havde motiveret dette Forslag, og ikke den grundfæstede Tanke om Videnskabernes og den studerende Ungdoms Binding ved denne Forandring. Thi Sagen var da, som sagt, bleven overilet, og vi vilde i Stedet for vor gamle gothiske, men grundmurede Bygning, som nu over 300 Aar har trodsset Tidernes og Tænkemaadens Afsværling, og forsynet begge Riger med Embedsmænd, som ikke have røgtet Statens Vrender slettere end andre Rigers Embedsmænd — vi vilde, siger jeg, i Stedet for vor gamle gothiske Taarnbygning, have faaet et maaskee pynteligere og mere alamodisk, men Bindingsværks Duffeskab, der skulde faldet sammen over vore Børnebørns Hoveder, og neppe naaet tredie Generation.

VII.

Universitetets Tab ved sidste Ildbrand.

Af Professorboliger ere brændte de 2de i Studiestræde beliggende, saa kaldte nye Residentser, den ene beboet af nu afgangne Professor Krægenstein, hvis til Universitetet legerede physiske Apparat for den største Deel er bleven et Nøv for Luerne; den anden af Hr. Professor N. C. Kall. Begge formodes at kunne blive opbygte igien af den Sum, hvorfors de i Brandforsikringskassen ere forsikrede. Og da

begges Beboere skal have forsikret deres Indboe i Stadens Møbelforsikringskasse, og Consistorium har sørget for at komme den brandlidte Collega til Hielp med Huusleie, indtil hans Residents kan blive opbygget; saa haaber man, at det derved lidte private Tab ogsaa vil kunne forvindes.

Et betydeligere Tab har Universitetet gjort i Valkendorffs Studenterbøelig eller Collegium i St. Pedersstræde, som er afbrændt paa Murene nær i underste Etage og Auditoriumsbygningen i Gaarden, hvilken tilligemed Bibliotheket, som der var forvaret, er bleven reddet. Da dette Collegium er i Brandkassen forsikret for en ringe Sum, som ikke er tilstrækkelig til dets Istandsættelse, saa nødes man efter Fundatsens Forskrift *) at angribe Alumnernes Stipendium, hvilket bør indeholdes og anvendes til Bygningens Opreisning, til stor Savn for de fattige Stipendiarii, især dem, som allerede vare i Nydelsen af samme. Den eeneste Maade, hvorved Consistorium kunde undgaae at gribe til dette haarde, men fundatslovlige Middel, var, om de Mænd, som i deres Ungdom have nydt dett. Beneficium, og som nu maaskee sidde i Bøstænd og gode Kaar, (hvoraf jeg ikke tvivler, at jo adskillige vil findes, saavel i Hovedstaden, som udenfor) kunde faaet den velgjørende Indskydelse, at tilbagebetale Collegiet hvad de i deres Studenteraar havde oppebaaret, med eller uden Rent, eller og de mere Formuende skianke en liden Capital til Bygningens Istandsættelse. Dette er skeet af Andre tilforn, endog uden at dertil har været saa trængende en Anledning som nu. Jeg tør paa Ephori Hr. Professor Riisbrighs Begne forsikre, at han med Taknemmelighed vil modtage ethvert

*) See min Beretning om dette Collegium i Universitetsjournalens 1ste Aargang 2det Hæfte, S.

Bidrag, lidet eller stort, som ham til dette kiarlige Værk maatte tilfilies, og for dets Anvendelse i sin Tid aflægge Regnskab.

Den Capital, som Universitetet har staaende i de afbrændte Bygninger, beleber sig til omtrent 133000 Rdlr., hvilken man dog formoder at skulle kunne erstattes ved Brandassurancen.

VIII.

Akademiske Forsald.

Dødsfald:

Den 8de Juli døde Hr. Christian Gottlieb Krahenstein, Professor i Physiken og Medicinen, samt Senior ved Universitetet, i sit Alders 72 Aar. Han var født i Bernigerode, opholdt sig nogle Aar i Halle, hvorfra han blev kaldet til Akademiet i Petersborg. 1753 kom han til Kiøbenhavns Universitet som Lærer i Experimentalphysiken og Professor Medicinæ Designatus. Han har legeret til Universitetet en Capital af 12000 Rdlr., hvoraf Renten, efter hans Enkes Død, skal anvendes til en fysisk Lærers Løn og det physiske Studiums Fremme ved Kiøbenhavns Univ.

Ved hans Død ascenderer Hr. Etatsraad Saxtorph, der siden 1773 har været Professor Medicinæ Designatus, til Løn ved Universitetet, som 2den Medicus ordinarius.

Da Universitetet ingen Løn har for en Lærer i Physiken, men dette Læreembede stedse har været forbundet med Læreembedet i Mathematiken eller Medicinen, og efter sidste Universitetsfundats skal besørges af en Professor i Medicinen; saa staaer det derhen, hvorledes denne Videnskab herefter vil blive forsynet. I de sidste Aar har Hr. Professor Naosheim

læst og examineret i Physiken, som Vicarius for afdøde Senior Prof. Krahenstein.

Senioratet ved Univ. tilfalder nu Hr. Conferenceraad Obelisz, som ældste Consistorialis.

Befordring.

Under 26 Juni er Hr. Generalauditor og Professor Nørregaard beskiftet til at være anden civile Meddeputeret i Admiralitets- og Commissariatscollegium med 800 Rdlrs aarligt Tillæg, og virkelig Etatsraads Rang, samt derhos vedblive at være Generalauditor i Sæeraten.

Lærde Promotioner.

Hr. Mag. Jens Bloch, 2den Capellan ved Holmens Kirke, har af det theologiske Fakultet i Kiel erhholdt Diploma som Doktor i Theologien. Hans Inauguraldisputats bliver med det første trykt.

Ligeledes ere de Herrer Niels Hoffman Sevel Bloch og Gregers Vegtrup, som begge i nogen Tid have studeret i Kiel, af det philosophiske Fakultet sammesteds promoverede til Doctores Philosophiæ & Magistri Artium: den første seværende, efter en indsendt Disputats: *De vita Samii Philosophi*; den sidste efterat have paa tydsk besvaret adskillige i samme Sprog opgivne Spøgeaaale, meest philosophiske, ogsaa nogle historiske og kameralistiske — ingen af den klassiske Literatur — og sevelagt Fakultetet sin Disputats *de admirando consensu inter principia rationis practicæ & doctrinam F. Christiani morum*, nu aftrykt i Jena.

Rectoratets Omskiftelse.

Den 4 Junii nedlagde Professor Baden Rectoratet, og overleverede samme til sin Eftermand, Hr. Etatsraad Saxtorph, ved en Tale, hvori han forklarede hvad som var vederfaaret Universitetet i hans Rectorats Tid, saavel i Henseende til nye Læreres Beskiftelse, som i Henseende til den til Universitetsgodssets Forbedring nedsatte Commission m. v. De

til denne Leilighed af Secretarius Consistorii Hr. Professor Woldike udstødte Indbydelseskrift beskriver den telegraphiske Konsts Historie.

Skoolembesexamen.

Mandagen den 2den Marti 1795 holdtes Examen for Skolelærere, hvortil fremstillede sig Georg Frederik Weinschend, som efterat have forfærdiget de befalede skriftlige Specimina, nu underkastede sig den mundtlige Prøve, og erholdt Characteren Laudabilem.

IX.

Vigtige danske Skrifter.

Repertorium for Fædrenelandets Religionslærere, 1ste Aargang, 1ste Hæfte, Kiøbenhavn 1795.

Dette Skrift har gjort større Sensation i Publikum, end det, i det mindste efter dette første Hæftes Indhold at dømme, fortient. Det kunde heller ikke andet end pirre den almindelige Nyfægenhed, da det blev anmeldt som "et Produkt af mange Aars Tænkning og fortsatte Prøvelse", som et Bæk "hvis Hensigt er intet ringere, end at forberede en Reformation i det theologiske Studium, som det hidtil dyrkedes i vort Fædreneland", som et Skrift, "Udgiveren selv er overtødet om, hører til de vigtigere"; endelig som en offentlig Opfostring til alle Religionens Venner, at begive sig under Udgiverens Fane, og gaar til Feldts med ham imod symboliske Bøger og Kirketroe. Hver Maaned skulde udkomme et Hæfte af 8 Aars Sterrelse, og 3 Hæfter udgiøre et Bind. Nu jeg skriver dette, ere næsten 5 Maaneder forløbene siden det 1ste Hæftes Bekjendtgørelse, og endnu intet videre udkommet. Efter Udgiverens Erklæring skal man ikke kunne overse eller bedømme hans Plan, førend i det mindste een Aargang er udkommen (S.

de 38). Der bliver da intet tilovers for en Reconsent, end at anmeldte hvad han finder under hv. r af de Rubriker, som dette Hæfte bestaaer af, og overlade til Tiden at udvikle Planen.

I Indledningen, som er en Tiltale til Fædrenelandets Religionslærere, gjør Forf. Læseren bekendt med sin Person, for saavidt han vil, at denne skal kendes, det er, med sin Opdragelse, og sin videnskabelige Dannelses Gang; thi for Resten forsikrer han, at det er umueligt at udspeide ham, da hverken den, der afskriver hans Manuskript, eller den der giver Afskriften i Trykken, veed hans Navn.

I denne Indledning støder jeg strax an ved den første Periode. "Det ligger i Menneskets Bestemmelse, at han skal udvikle alle sine Anlæg til den yderste Punkt". Naar dette ligger i Menneskets Bestemmelse; hvorefter udvikle da saa saare saa Mennesker alle deres Anlæg? Deroer ikke denne Udvikelse paa de Omstændigheder, hvori ethvert Menneske sættes i Livet, om de ere stikfede til at give hans Anlæg Stød til Udvikelse, eller ikke? Hvormange Mennesker døde ikke hen med de bedste Anlæg, af Mangel paa at være satte i saadanne Omstændigheder? "Den ræsonerende Fornuft trænger overalt frem, og Idegangen udvider sig i et evigt Kredsløb". Hvad er det andet end sige: at vi komme stedse tilbage til de samme Ideer igien? og dette er nok Sandhed. Men hvorledes kan da vore Anlæg udvikles til den yderste Punkt? Hvad er den yderste Punkt i en Cirkel? "Vi ere ikke mindre det 18 Aarhundredes end Danmarks Borgere". Det var et Spring jeg ikke havde ventet mig; og nu et Spring til, saa have vi Forfatterens philosophiske Troesbekjendelse. "I sin hele Skyld" — hvorfor ikke: i Tidens Skyld? — "aaenbarede sig Sandhedens Aand — som Verdens evige Lærer eengang forjættede alle dem, der skulde forkynde hans himmelske

"Lære — i sin ypperste Representant". Hvo kan
 tvivle om, hvem denne Representant er? vi kiende
 ham alt af Dagens Anliggende. "Immanuel
 Kant" — paa Dansk: med os Gud Kant —
 "vefsignet være hans Navn i Menneskehedens Narbo-
 ger! var Manden. Philosophien blev ved ham
 "Videnskabernes Videnskab". — Et Udtryk, Fichte
 nyeligen skal have opfundet, og strax optages det af
 Selvtænkerne. "Bort Studium bestædede han paa
 "en uryggelig Grundvold. I det han viiste de tran-
 scendente Synspunkters optiske Vedragerie, ophæ-
 vede han paa rengang Fatalismus, Atheismus og
 "Tvivl om Sielens Udødelighed", og saaledes ved-
 bliver denne Rhodemontade endnu nogle Sider, ind-
 til S. 32., hvor Udgiveren kommer til sin egen
 Historie, og fortæller os: at Gienvordighed var hans
 Opdrager; hans Dannelse aldeles hans eget Værk;
 at han tidlig vant til Selvtænksonhed, hylde i en
 modnere Alder ingen anden Autoritet end Fornuftens;
 at han søjede Kraft at bane sig selv en Stie giennem
 Labyrinthen af Vedtægter og Sædvaner, at han kien-
 der intet større Gode paa Jorden end Frihed, og
 derfor er bleven miskiendt og forhadet og forfulgt af
 odium theologicum i den Kreds hvori han levede:
 han har været een af de første i Danmark, som be-
 gyndte at studere den kritiske Philosophie, hvori han,
 efter mange Debatter med sit System, omsider fandt
 Sandhedens høieste Princip. Og nu da han saae
 "de Mænd, hvis ærefulde Lod det blev at undervise
 "moraliske Væsenet om Grundene til deres Rettrighe-
 der og Pligter, til deres Forventninger hin Side
 "Graven, vankundige om det de stadfæstede; og han
 "saae de Moralitet og Menneskeheld forstyrrende
 "Følger af denne Vankundighed: rafineret Frivolitet
 "i de høiere, og vild Nyggesløshed i de lavere Fol-
 "keklasser: nu troede han det at være Tiid til at bry-
 "de sin pythagoræiske Tausched, om han end skulde

"være dens Kost, som raaber i Orken". Nu "fat-
 "tede han det Forsæt, ved Udgaven af dette periodiske
 "Skrift, at gjøre Fornuftens almeengyldige Krav
 "almeengyldende hos de Mænd, der burde være dens
 "Sagsførere: nøiagtigen at undersøge den geistlige
 "Lærestands Bestemmelse, at efterspore alle de Mid-
 "ler som føre did, og beregne deres Virkninger
 "ækvatoriske (?) Størelse, og derved befordre Re-
 "ligionscultur og Menneskehedens Fart".

Af denne Skrifteres, saa at sige, Genealogie,
 vil Læserne skionne, at Lyst til at hæve sig paa
 Theologerne for det Had og den Forsølgelse han har
 maattet døie af dem paa den Tiid, da udvortes Om-
 stændigheder forhøede ham at oplade Munden, er een
 af de fornemste Aarsager, som det har sin Fødsel at
 takke. At han ogsaa ærlig har betalt Had med Had,
 Forsølgelse med Forsølgelse, vil man allerede see af
 dette 1ste Hæftes Indhold, hvilket jeg nu vil forelægge.

I. Om Kirkebønnen, Resultater og Ideer.
 Ved Kirkebønnen er her meent den Bøn, hvormed
 Prædikanten begynder sin Præken. Dette Stykke er
 ifkun et Fragment, og burde altsaa ikke bedømmes,
 førend man seer Fortsættelsen. Det indeholder man-
 ge skionne og sande Tanker og Betragtninger, men
 indklædte og ofte indhyllede i det mørke kantiske Konst-
 sprog, og derved ofte ifkun for denne Sektis Tilhæn-
 gere forstaaelige. Vist nok vinder Skribenten ved
 saadant Foredrag det, at mange almindelige og be-
 kiendte Tanker synes nye, fordi man hører nye Ord;
 men Kundskaben selv vinder intet, og den gode Smag
 i Foredraget taber. Man vænner sig til at tage Ord
 for Tanker, og fattar en Bømmelse for det jevne
 og simple Sprog, som det der ikke er saa kraftfulde
 som Konstsproget. Fors. vil dog, "at ethvert Ho-
 "ved burde som hvert Hierte have sin egen Charakter",
 og at en Prædikant meere end hidindtil er seer, bur-
 de prædike sig selv. Men hvorledes skal den Selv-

cultur, som dette forudsætter, vise sig, naar jeg ikke er i Stand til at udtrykke det Selvtænkte, uden ved mit Udtryk at robe, hvad Skole jeg hører til? Gier da Skolesproget Selvtænkeren? — Dette maae jeg endnu anmærke ved disse Resultater og Ideer, at Forf. undertiden glemmer sin Gienstand, som var Kirkebønnen, og udøver i Betragtninger over Bønnen i Almindelighed, hvorhen here § 6 og 7.

For at gjøre de givne Regler om Kirkebønnen anvendelige, tilføies en virkelig Kirkebøn, holdet foran en Prædiken "over Bønnens Natur og Hensigt", hvilken Præken med det første skal blive indrykket i Repertorium. Det gielder her, hvad saa ofte er blevet bemærket: at det er lettere at give Regler, end at følge dem. Forf. har med Rette krævet, at Bønnen skal udmærke sig ved sand Følelse og Simplicitet (S. 52). Ingen af Deelene finder jeg i dette Mønster. Følelsen, som deri hersker, er den stolte Tanke "om Menneskets høiere Værd end andre Skabningers", om vor "hellige Bevidsthed af vort ædlere Selv"; og det uden mindste Bink om, at vi behøve det Væsens Medhjælp, som vi rette vor Bøn til, for at vedligeholde vor Menneskewærd, for at stige i Forædelse; meget meere en Opfordring til Mennesket at haandhæve de ham forundte Rettigheder. Man høre! "Til din sønlige Skabnings Herre op" hoiiede du Mennesket, og udrustede ham med Evner, "hvis Anvendelse skalde haandhæve de Rettigheder du forlenede ham". Er det Sted i en Bøn at tale om Menneskets Rettigheder? eller røber Taleren ikke, at har bedet efter Dagens Aand, og ikke efter Jesu Religions Aand, sem han dog forlanger af det Bedende § 7. — "Afsærdige Fader! Endnu har Mennesket ikke forbrudt sin moralske Adel, endnu er han din Herligheds Glæds og dit Væsens Vilsede". — "Maatte vi dog erkiende vor høiere Stilling i Menneskehedens evige Forædling!" o. s. v.

— Nu Simpelheden! "Du gav Mennesket et sølende Hjerte, at Straalerne af det utilgængelige Lys, du beboer, skalde varme det: du gav ham Tænksomhedens stielnende Blik, at et bedrageligt Beirlys ikke skalde blænde ham, og i begge disse Kræfter Indseglet paa hans evige Bestemmelse". — "Du lagde en Verden i Menneskets Hjerte. *) En" hver hans Gierning skalde, som den, være et selvstændigt og uforanderligt Zeelt" — "fast og uryggelig, alle vort Væsens Yttrelser bestemmende, være Troen paa dig, du hellige Treenhed!"

Videre forlanger Forf. § 2, at Bønnen skal være modificeret og nøiere bestemt ved den i Foredraget afhandlende Materie. Ogsaa denne Regel finder jeg lidet iagttaget i det forelagte Mønster. Den afhandlende Materie var over Bønnens Natur og Hensigt, derom finder jeg ikkun dette temmelig ved Haaret trukne Sted, som sigter til Prækenens Indhold. "Enhver af vore Bønr er skalde da" — naar vi i aandeligere Kundskab om Gud, i inderligere Følelse af vort Forhold til Gud, erkiende vor høiere Stilling i Menneskehedens evige Forædling — "vorde et Udtryk af denne renere Kundskab, et Udbrud af disse hellige Følelser — og enhver af vore Bønner vilde du, o Fader i Himmelen, opfylde, fordi de bringe os vor Tilværelses uendelige Formaal nærmere, og saaledes ferberlige din Ere." Det øvrige bestaaer i loci communes, som kunde lige saa godt have Sted foran enhver anden Præken. Men maastee disse loci communes here til den første Egenkab, som Forfatteren kræver af en Bøn: "at den overhovedet skal være en Religionsbekiendelse in nu-

*) Dette Udtryk kalder Forfatteren bibelsk, og erklærer det for en "sion Charakterisme til den katolske Idee om det høieste Gode." Lad dem see til, som forstaae det!

ce." Og da maae jeg tilstaae, at dersom Religiøusbekiendelse er Bekiendelse af den Sekt i Philosophien, som Læreren har svoret sig til, saa mangler ikke den forelagte Kirkebøn denne Egenkab. Men jeg har troet, at Kirkebønnen skulde tiene, ikke til at gøre Tilhørerne bekiendte med Prædikantens philosophiske eller religiøse Meninger, men til at stemme dem til det forøentede Foredrag, og gjøre dem omkrent den Nytte, som den 1ste Akt i et dramatisk Stykke, aabne dem Indsigt i den afhandlende Materie, og spænde deres Nygterighed og Agtfomhed for dens Udførelse; og at Indledningen af en Bøn skulde vælges, for at give Foredraget Vigtighed, og som det, der krævede præsens numen, et høiere Bæstendens Understøttelse, naar Læreren skulde faae Kraft til at fremsætte det, og Tilhøreren høre det med Opbyggelse.

I Slutningen af denne Bøn synes Forf. at besøge en liden pia fraus, som let kan forvirre den Magtsamme. Han apostropherer her den hellige Treenhed. "Fast og urygkelig være Troen paa dig, du hellige Treenhed!" Den som fra Indledningen erindrer sig hans Erklæring: "at der i det højeste Væsen hverken er Trinitet, eller Binitet, eller Unitet", kan let falde paa, at han med det er bleven overøvent, eller at han i det mindste har ligildet smigre det Auditorium, for hvilket denne Bøn er bestemt. Men ved næriere Opmærksomhed bliver man vaer, at det er den kantiske Treenhed: Frihed, Sandhed og Dyd (denne Sekts Skibolet), og hvorpaa han ønsker, at hans og Tilhøreres Tro maae være fast og urygkelig.

I en Efterkrift S. 61. laster Forf. den Indledning af Sognene, som har Sted i Kiøbenhavn og paa flere Steder, da Indvaanerne ere lagte til Sogns efter Gaderne, og ikke efter deres borgerlige Forhold, som dog burde være Maalestof

for deres religiøse Kultur. Derved skeer det, at denne brogede Brimmel af allehaande Folk samles i alle Kirker, som gjør den ubillige Fodring til Præsten, at han skal være Alle Alt, og derved indskrænker hans Gavnlighed. — Jeg tvivler meget, at den Vanskelighed, som den brogede Brimmel af Tilhørere volder Folkelæreren, vilde hæves, om Meenighederne inddeektes efter Indvaanernes borgerlige Forhold, og overalt, at dette Forhold er den rette Maalestof for den religiøse Kultur. Indsigt i Religion, og Religiositet retter sig ikke altid efter Stand, eller efter den Kultur som fodres til et Embeds Førelse. Man finder de dueligste Mænd i Forretninger, de indsigtfuldeste Videnskabsmænd og Lærde, som i religiøs Kultur staae paa samme Trin som Almuen, og finde sig velholdne ved at blive ved Almuens Troe. Det volder: de ansee Religionen mere for Hjertets end Hiernens Sag, og da de søle Hjertets Trang tilfredsstillt ved deres Fædrenetroe, see de ingen Anrsag at forlade denne for nogle speculativt Meningers Skyld, som ingen Indflydelse have paa det praktiske Liv, hvilke de overlade dem at kvis om, som lønnes derfor. Jeg skulde ogsaa foretrække den Prædikant, som vidste at være Alle Alt, og fra hvis Foredrag enhver, hvordan end hans borgerlige Forhold var, kunde bringe noget hjem med sig til Trost og Opbyggelse, for den, der ikke vidste at prædike, uden for en vis Klasse af Tilhørere, og maafee alleene for dem, der vare aldeles overøentstemmende med ham i religiøse Meninger.

II. Jesu Gang paa Havet. Et exegetisk Mirakel. I et Brev til en dansk Theolog fra Professor Paulus i Jena. Udgiveren beretter, at dette, endnu ikke andenseds, i Original eller Oversættelse, aftrykte Bidrag, var blevet ham tilsendt. Afhandlingen selv, hvortil dette er Bidrag, er bekiendt nok af Paulus's Memorabilien. Her besva-

rer han de Indvendinger, som ere gjorte imod hans Forklaring over dette formeente Mirakel, især af hans forrige Lærer, Professor Storr i Tybingen. Han har kaldet det et exegetisk Mirakel, fordi han troer ved sin Exegese at have bortforklaret alt det Mirakuløse, man hidindtil har fundet i denne Tildragelse; og jeg kalder det i en anden Forstand et exegetisk Mirakel, fordi jeg ikke nok kan forundre mig over al den exegetiske Klogt og philologiske Lærdom, som her er anvendt, og i mine Tanker spildt i samme Hensigt. Hvad jeg ved en anden Leilighed (see nye Krit. Jour. for 1778. S. 142) har dømt om denne Maade at forklare de for mirakuløse holdte Tildragelser i Bibelen, kan jeg endnu ikke strafalde. Hvad Tildragelserne vinde i større Rimelighed, eller synes at vinde (thi ofte er det ikkun en mirakuløs Maade som sættes i Stedet for den anden), det taber den bibelske Historiekriver i Paalidelighed og Troeværdighed. Og hvilket Tab mon være større, enten vores som bekiende, at vi ikke begribe, hvorledes det er tilgaaet, at Jesus har kundet gaae paa Vandet, at Stormen har lagt sig paa hans Befaling og a. m., eller Religionens, naar vi nødes til at antage de bibelske Historiekrivere, enten for saa dumme og uoplyste Folk, at de have holdet en Illusion af Sandserne for en virkelig Tildragelse, eller for saadanne Bedragerer, at de have villet indbilde deres Læsere det, endskjønt de selv vidste det bedre. Thi at alle 3 Evangelister, som have fortaalt os Tildragelsen med Jesu Gang paa Havet, virkelig have staaet i den Tanke, at denne Gang har været noget overordentligt, ja at Jesus selv har villet, den skulde ansees derfor, er saa aabenbart, at man taber alle Kiendemærker paa Sandheds Tone, naar man kan tage Feil heri. Men dette gaaer mig her ikke videre an.

Stykket er indledet med nogle Betragtninger af Udgiveren, hvis Resultat bliver: "at den kritiske

"Philosophie har aabnet den bibelske Hermeneutik, saavel som alle de Videnskaber, til hvilke dens Indsættelse naaede, nye og liberalere Synspunkter. Fornuften er ved den bleven Skriftens gyldige Interpreter". Hvad man kan vente sig af denne philosophierende Theologie, som ved Kants Religion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft, begynder at leve op igjen, det er blevet forklaret i disse Blade i ste Aargangs 4 Hæfte, i Anledning af Mag. Möllers Oversættelse af Pauli Brev til de Rommere; og hvor skadelig overalt Philosopherelyst er i de bibelske Skrifters Fortolkning, har Ernesti i en herlig Afhandling: de vanitate Philosophantium in interpretatione librorum S. S. (opusc. philol. critica P. 233.) saa tydelig lagt for Dagen, og med Exempler oplyst, at ingen sand Ven, jeg vil ikke sige, af Religionen, men allene af sund Fortolkningskonst, kan ønske den kantiske Fornuft-Hermeneutik Fremgang.

III. Kongelig Kabinetsordre til det theologiske Fakultet i Halle. Et meget mærkværdigt Stykke, især dersom dets Autenticitet kan beviisliggøres, og det, som Udgiveren forsikrer, hidindtil ikke har været trykt. Men ganske besynderligt forekommer det mig, at da man har kundet trykke, næsten ustraffet, hvad man vilde, imod det preussiske Religionsedikt, man da ikke fra den 30te April 1794 (da dette Reskript er underskrevet) skulde have vedtrykken bekiendtgjort et Kongeligt Reskript, som jo ikke var forbudet at bekiendtgjøres, og efter sin Natur ikke bør være apokryphisk; saa at det allerførst maatte see Lyset i en Oversættelse i Danmark. Denne Tvivl om dets Væghed gjør, at jeg ikke kan deele Udgiverens Indignation over Reskriptets Indhold med ham; allerhøjest jeg ikke kan troe, at en Mand som Hoffelt, der har doceret Theologie i Halle henimod et halvt Sekulum, skulde lade sig foreskrive, ikke

allene hvad, men ogsaa hvorledes han herefter
 skulde foredrage Dogmatik, Exegetik, Homiletik og
 Kirkehistorie. Man kan næde en Lærer til at tie,
 men ikke til at tale; at nedlægge sit Embede, kan
 dog ingen Monark formene ham; og saa berømte
 Mand, som en Deel af de halliske Theologer ere,
 kan det ikke mangle paa Leilighed at komme anden-
 steds an i Tyskland. Imidlertid er det formeente
 Beskrivels Indhold: "at fra nu af alle de Modetil-
 kaarligheder, som hidtil fandt Sted i dogmatiske,
 exegetiske og homiletiske Forelæsninger, alle saakaldte
 populære Dogmatik, alle Skriftforklaringer som
 beroe paa blotte Hypotheser, og alle de efter den
 herskende Tone indrettede Anviisninger til at præ-
 dikke, for bestandig skulle ophøre".

IV. Bibliographie. Under denne Rubrik re-
 censeres: 1) den berømte Politikers Thomas Payne's
 the age of Reason, som i forrige Aar udkom i Pa-
 ris, og hvori han bestrider Aabenbaringen, for at
 sætte Fornustreligionen paa Thronen. Det er nok
 ikke Bigtigheden af dette Skrift, der har bevæget
 Udgiveren til at gjøre paa vidtløftigt et Udriag deraf,
 og paa adskillige Steder at igiendrive det. Payne
 synes hverken for sin Indsigt i Philosophie eller bi-
 belsk Kritik at være nogen farlig Fiende for Aabenba-
 ringen. Udgiveren har ventelig ifkun vildet betiene
 sig af hans Skrift, som et Behikel til at faae sine
 egne Meninger i Religionen fremsat. Saaledes

underskriver han "med fuldeste Overbeviisning"
 Payne's Troesbekiendelse, som lyder saaledes: "Jeg
 troer paa een Gud, og ikke paa flere; tillige haaber
 jeg Lyksalighed efter dette Liv. Jeg troer at alle
 Mennesker ere lige, og at Religionens Pligter be-
 staae i Udøvelse af Næsfærdighed, i virksom Beløfte
 og i de Bestræbelser, at bidrage til vore Medmen-
 nescers Lykke *). Jeg troer ikke paa den jødiske
 Kirkes Troesartikler, ikke paa den romerskes, ikke
 paa den grækes, ikke paa den tyrkises, ikke heller
 paa den protestantises. Mine Tanker og mit
 Sindelag ere min Kirke". Paa et andet Sted:
 "Meeningen om det gamle Testaments Inspiration
 eller umiddelbare guddommelige Oprindelse finder
 han ligesaa urimelig, som den, ved usiere Reflek-
 tion maage forekomme enhver Fornuftig." Udgiver
 paa et andet Sted, i Anledning af Payne's Fortæl-
 ning om en Præken, han i sit 7de eller ottende Aar
 hørte over Menneskets Forløsning ved Guds Søns
 Død, som gav ham første Leilighed til at fatte Tvivl
 imod Aabenbaringen, lægger Udgiveren til: "denne
 Fortælling er et Bidrag til den praktiske Pastoral-
 klogskab. Saa mangen Præst har det paa sin
 Samvittighed, ved sit dogmatiske Foredrag at be-
 fordre theoretiske Tvivl, og hvad værre er, Ban-
 troe. Satisfactio Christi vicaria, som man saa ofte
 hører paa vore Prædikestole, er en uchristelig Lære.
 Den røver Mennesket al Selvstændighed, alle Mo-
 tiver til Dyden, og er ikke Bibelsk, ***) og a. m.

*) Kun imod det tvetydige Ord Lykke exciperer Extrahenten.

**) Hvor bibelsk den Lærdom om Forsoningen er, lader jeg de Herrer Theologer afgjøre. Men mærkeligt
 holder jeg det dog, at, saavidt vor Kundskab om Mennesket strækker sig, finder man denne Lærdom lige-
 saavidt udbredt, som den om et høieste Væsen. Skulde man ikke deraf slutte, at der maatte være noget
 i Menneskets Natur, som førte det paa Tanken om Forsoningsmidler, saasnart det fattede Tanken om
 en Gud og et høieste styrende Væsen? Uden tvivl kan denne Lærdom være skadelig for Enkelte, og gjøre
 dem sikre i deres umoraliske Wandel. Derfor og de hedske Moraliser, saalidet det faldt dem ind at

Men paa adskillige Steder modsiges han ogsaa Payne, og røber overalt god Bekjendtskab med de nyere tydske Theologers og bibelske Eregeters Skrifter. Dog trækker han fornemmelig til Feldts imod den tydske Oversætter af Payne's Skrift, som i Spot mod Religionen, og i forhaanende Udsald paa Jesu moralske Character, har søgt at overbyde sin Original, og siger ham adskillige drøie Sandheder. Men at han har villet gjøre ham kiendelig, eller dog i det mindste sætte Læserne paa Spoer efter ham, finder jeg lidt uartigt. "Forfatteren (siger han) er mig i øvrigt saare vel bekiendt. Det er Hr. H. C. U*****, som nyelig er bleven vor Medborger. Jeg holder det ikke for Pligt, at gjøre ham kiendeligere, uagtet man kunde meene, og det maaskee ikke uden Foie, at et Mennecke, der med saa megen Frækhed misbruger de danske Staters Trykkesfrihed, vel fortiente denne offentlige haanende Udmærkelse. Han maaske selv have følt, hvor tvetydig den Celebritet er, at spotte Religionen, da han dog ellers pleier at nævne sig paa Titlerne af sine øvrige, ligesaa ubetydelige, Skrifter". Jeg spørger tillige: er det consequent handlet, at holde sig befriet til at forfølge ved offentlig haanende Udmærkelse den som ikke vil finde det Store i Christendommens Moralsystem og Jesu Character, som vi

finde deri; og derimod dolere over, naar vi forfølges, fordi vi ikke vil lade Christus gielde for Guds Søn og en guddommelig Person, ikke vil antage hans Syldbestigjærelse, ikke ansee hans Mirakler for Virkninger af hans Guddoms Kraft og a. m. — Disse sidste Meninger, siger man, høre til Kirketroen, og have ingen Grund i det nye Testament. — Imidlertid have de dog i mange Aarhundrede været anseete for væsentlige Dogmer i de Christnes Lære, og ansees derfor endnu af mange. Hvor vil vi da fortænke disse, om de bona fide forfølge os, fordi vi negte Lærdomme, som de ansee for Christendommens Fundamentalsartikler, naar vi holde os befriede at forfølge andre, fordi de negte Meninger, som vi holde derfor? eheu! quam temere in nosmet legem sancimus iniquam. — 2) Literarisk Brevvevling af Joh. David Michaelis, 1ste Bind. Af denne Brevvevling leveres et interessant Udtog, især af hvad som angaaer Historien om det lærde Selskab, som paa Frederik den 5tes Bekjostning sendtes til Arabien. Michaelis i Göttingen var, som bekiendt, den der foreslog denne Reise, og daeværende Statsminister, afdøde Grev Bernstorff, den som af Kiærlighed til Videnskaberne og Ugtelse for Michaelis Forjænter, bragte den til Berkielighed. Extrahenten fortryder paa, at de Fremmede altid "vare

tale imod Forsoningsoffere, eller at haane Almuens Tillid og Troe til dem, saa glemme de dog ikke at indkiærpe, at det ikke var Offeret som Raffede Forsoning, men Hjertet, hvor med det frembragtes, og at en from og gudsfærgtig Baudel var Guderne kiærere, end de fedeste Offerdyr. Skulde ikke vore christelige Moralister gjøre vel, om de efterfulgte denne de Hedenskes Moderation, og lode Forsoningslæren staae uroffret, deels for de Svage og Samvittighedsfulde, som have saa omme Bebreed om deres Forhold til Guddommen, at de ikke troe, med deres bedste Handlinger og Forsætter at kunne tilfredsstille den Hoieste, deels som sidste Nodanker for de forhørkede Syndere, der i Dødstimen hverken have Tid eller Kraft til at gribe andet Redningsmiddel, og hvilke Menneckelighed dog byder at bevare fra Fortvivelse. Jeg nægter derfor ikke, det har forarget mig, at finde hos en af vore ypperste Talere denne Apostroph til Magerkarlen: Fald mig ikke i din Dødstime: for dig har jeg ingen Trøst; og jeg anseer det mere for en kraftig rhetorisk Vending, end at det skulde være Menneckevænnens Ålvor.

"vore Formyndere i Literaturen, som i andre Ting". Han har Ret, men jeg befrygter, naar man undersøgte Grundene hertil, vilde maaskee en Deel af Et Iden falde paa os Danske selv. Og naar vi ikke selv vil tage os af Literaturen, maae vi være glade over de Fremmedes Formynderskab. — Han forlanger, at Bernstorff skulde have ladet de danske Lærde udkaaste Planen til Rejsen, og derefter indhentet fremmede Lærdes Betænkninger. Jeg mener, den der havde foreslået Rejsen, var ogsaa nærmest til at udkaaste Planen; dæuden var neppe nogen lærd Mand i Danmark saa almindelig bekendt af Indsigt i den orientalske Literatur, som Michaelis i Tyskland. Man har ogsaa bebrejdet Bernstorff, at næsten ingen Danske bleve brugte til denne Reise, undtagen Mag. von Haven. Jeg kom til Göttingen, kort efter at denne Reise var besluttet, og veed at den var tilbuden afskillige Danske, ikke allene Strøm, som Extracten nævner (ikke Professoren i Eger, men hans Broder, Borgemeesteren i Drammen), men ogsaa Mathematikeren Mag. Weideman, en dnelig ung Mand, og flere, hvis Navne jeg ikke erindrer; men alle afløge Tilbudet, tildeels af Frygt, som et udspredt Rygte havde opvaakt, at den hele Reise var en Handels speculation, og at Regjeringen havde i Sinds at oprette et Handelscontoir paa den arabiske Kyst, hvor Selvfabet, naar man først havde lokket det derhen, skulde forblive. Selv den eneste Danske, Mag. von Haven, drog ikke med af Lykt, men af Træng, fordi han ikke vidste paa anden Maade at slippe fra Göttingen, hvor han var fordybet i Gield.

V. Mærkværdigheder af den nyeste Literatur og Kirkehistorie. Angaaer meest Kongelig Preussiske Anordninger i Religionsvæsenet, som alle ere stemmede efter det bekiendte Religionsedikt. Man kunde ønsket, at Udgiveren havde holdet sig til den blotte Referenttone, og afholdt sig fra Skialdsord,

saasom "disse elændige Mennecker" (om Hermes, Hilmer og Woltersdorf, "et høist elændigt Evær" — denne elændige Bog" (om Thomas a Kempis, som af alle er blevet holdet for et af vore ypperste affektiske Skrifter) — "Daarekistesnat" — "en Landsforræder" (Eratsraad Schirach i Altona). Ved saadan en Tone rober man kun selv den Forsølgelsesaaand, man laster hos andre.

VI. Kryptocatholicismus i Kritik og Anti-kritik. Et blodigt Manifest imod Udgiverne af dette Ugekrift — ikke for nogen Uefferrettelighed, eller Mangel paa Smag, paa Levemaade, paa Urbanitet, paa Agtelse for sig selv og for Publikum — men fordi de have anbefalet et Skrift "af det infameste Afskum" en Aloysius Hofman, og roest dets Oversætter. Dette Skrift er det famøse Wiener Zeitschrift, som Udgiveren karakteriserer som den sidste Explosion af en hemmelig Orden, der ophævedes 1773, og bestod af de listigste Hoveder, som havde indgaaet et radsomt Forbund imod Frighed og Oplysning og Menneskelighed. Den Barne, hvormed Forf. takker Udgiverne af Berlinsche Monatschrift, fordi de gorde Publikum opmærksomt paa denne Ordens (hvilken de indbildte sig at bestaae af skjulte Jesuitter) vedvarende hemmelige Machinationer — afsætter paa en besynderlig Maade mod den Hefstighed, hvormed han i forrige Nummer anfalder Eratsraad Schirach i Altona, fordi han i et Stykke af den politiske Journal havde gjort sit Publikum opmærksomt paa Illuminaternes Orden, hvis Plan var: "at stifte en egen "Moral, Statistik, Opdragelse og Religion paa Nuerne af al selskabelig Orden". Denne kalder han en Landsforræder, og opfordrer ham til at giøre en detailleret Angivelse af denne farlige Sammenvottelse. Naar Schirach var ligesaa overbevist om Illuminaternes for Staten skadelige Grundsaetninger, som Sedike og Diester vare det om Kryptojesuiternes,

saa var han jo ligesaa forbunden som disse: at gjøre
 Publikum opmærksomt paa dem: hvorfor skal han da
 lastes, og disse roeses? — Forresten, om man ogsaa
 kunde underskrive de fleste af Forfatterens Domme og
 Tanker i dette Stridsskrift, saa revolterer dog hans
 Tone og Sprog. Jeg vil anføre nogle Steder.
 "Hvo er den navnløse ***, der vover at kalde Cam-
 "pe en Rebellionsvaad, en Folkforfører og en Rø-
 "lighedsforstyrrer. Kiender nogen det æreløse Men-
 "neske, som i Antikritik stuler sig under det Niema-
 "n?*", han sigte det da offentligen, at jeg for hele
 "Publikums Afsyn kan kalde denne Pasquillant ved
 "sit rette Navn, han bære Ordensbaand eller Vi-
 "befrave". — "Skændsel over hver den, som vover
 "at tale et Ord til et saa foragteligt Menneskes For-
 "svar!" — "Hvo den Prestikænder er, som har for-
 "fattet denne Apologie for Hofman, veed jeg ikke."
 — Og nu dette Udfordringscartel til Slutning: "ere
 "Udgiverne af Kritik og Antikritik sindede at ophæve
 "denne Journal, der dog kun gjør dem foragtelige
 "hos enhver Fornuftig; ville de og s. v. — saa ville
 "vi regne det Rætte til den menneskelige Aands ydmy-
 "gende Bildfarelser. Skulde de derimod formaste
 "sig til, i deres bekiendte Gammelstrandsdialekt at
 "ville forsvare deres Forhold, saa forsikker jeg dem,
 "at de hos mig skal gjøre den dem ikke behagelige
 "Erfaring, at den bestemte Tænker tillige er be-
 "stemt Mand i at handle. Som Medlem af et
 "Forbund, der uden at være Frimurer — eller Illu-
 "minat — eller Jakobinerorden, er udbredt i hele
 "det protestantiske Europa, skal jeg gjøre min
 "Eg til hele Protestantiskhedens *). Navnene
 "Fleischer, Benson, Rørbye, skal inden søie Tid
 "staaes paa Kirkehistoriens Galge, ved Siden af en

"Mays Hofmans, en Melchior. Gøge, en Mays
 "Merz, en Benedict Statler, en H. D. Hermes —
 "og det i flere end et Sprog". Er denne Terro-
 ristone stiftet til at befordre den frie Undersøgelses-
 aand, som disse Herrer raabe saa meget paa? eller
 råber den ikke snarere den groveste Lyst til at despo-
 tiser sine Medmenneskers Meninger?

VII. Miscellanea. Om de nydste Studentes
 res Ret til at præke i Hovedstaden, uden foregaaende
 Examen, uden maaskee at være immatrikuleret ved
 Universitetet. — M. kkerier over den og den. — Com-
 plimenter for den og den. — Opvarmede Anekdoter
 og Avisesterretninger. — Fortællinger af den skanda-
 løse Krønike og a. m. — Den Roes, Sallands vær-
 dige Biskop faaer, vil enhver læse med Fornøielse;
 den skulde fornøielse mere, naar den ikke var blandet,
 deels med Andres Forhaanelse, deels med en Virak
 for Nogle, som i et uden Benskab kan have strøet.

Skriftet er tilegnet Hr. Professor Riisbrigh,
 med dette herlige Motto af Seneca: aliquis vir bo-
 nus nobis eligendus est, ac semper ante oculos
 habendus, ut sic tanquam illo spectante vivamus,
 & omnia tanquam illo vidente faciamus. O felici-
 cem illum, qui non ad spectus tantum, sed etiam
 cogitatus emendat! Hvorvidt Forfatterne have havt
 det Beskedenheds Ideal for Øine, som Seneca i
 dette Sted har tænkt sig, viser mit Udtog.

Prøve af en metrisk Oversættelse af Tibul, ved
 Hr. S. Høeg Guldborg.

Vi have ingen Mangel paa unge talentfulde Mænd,
 som med Held have viist sig i Digterarbejder, og be-
 rettige os til at vente af dem, at de ville søge at ind-
 tage og besætte de mange endnu ubesatte Ægne paa

*) Det var vel værd at sætte Protestantiskheden i Bevægelse for en Recensions Skyld! — Men et For-
 bund, som er udbredt over det hele protestantiske Europa, hvem veed hvad det sigter til? Burde
 man ikke opfodre vore Schiracher og Bieslere til at være paa Jagt efter det?

vor Parnas. Men de fleeste have ladet det blive ved at omsurre Parnasset, og plukke een Blomst hist, en Blomst her, for i en Hast at flette sig en Krands, der kunde skaffe deres Navn en ephemerisk Tilværelse i et eller andet periodisk Blad. Deres Arbejder have for den største Deel været Produkter af et Dødeligheds lykkelige Lune, og saa have bekyndret sig om, hvad de vinde den evig grønne Laurbær, som er Belønningen for Arbejder, der kræve Tid, Møie og Studium.

Desto klarere bør det være os, at finde her en Afsnit af disse unge Mænd betræde en Bane, hvor baade Genie og Glied har Leilighed at vise sig, og som ingen lykkelig kan giennemvandre, uden mange baade naturlige Talenter og erhvervede Indsigter, uden megen baade dyrket Smag og anstrængt Studering. De græske og latinske Klassikere aabne en vidt Mark for vore unge aretlystne Mænd, ved hvis Omplantning paa dansk Grund de baade kunne gjøre sig forfærdige af vor skønne Literatur, og tillige selv have Leilighed at røbe Vid og Kundskab. Der er saa uerfattede Folk, som ere saa langt tilbage i Henseende til gode Oversættelser af de Gamle, især poetiske, som vi; og dog skulle vi ikke kunne rose os af en meget udbredt Smag, eller af vore mange poetiske Genier, saalænge denne Mark ligger saa udyrket.

At Hr. Guldbergs Valg er faldet paa Tibul, den gamle Horakes Ven og hans poetiske Arbejders "uparvirkelige Dommer" (see Horak's Breve I, 4.), vil ingen af os misbillige. Men jeg havde ønsket, at han til Prøve heller havde valgt en anden Elegie (s. Ex. den 1ste i den anden Bog) end den han har valgt, som er den allerførste i Samlingen; ikke at denne jo har smukke Brede og poetiske Sving, — Wieland holder den endog for den skønneste af Tibuls Elegier, formodentlig uden Blanding af Elfskovs Sværmerie med Dødsbilleder, som forraader et romantisk Sving i Phanta-

sien. Men deels seer man ingen ret Forbindelse imellem Tankerne i Bersenes sædvanlige Orden, hvilket har givet Konstdommerne, især Scaliger og Droukhuisen, Anledning til allehaande Omsætninger; deels har endog Heyne opvakt Tvivl imod adskillige Vers som uagte og underfundte; og endelig findes en Lacune imellem det 34te og 35te Vers, som ikke kan opfyldes, uden ved Gissning. Alt dette gjør, at man ikke tydelig kan overse Elegiens Plan, ja end ikke med Visshed angive, hvad Hovedtanke Digteren har villet udføre.

Da jeg anseer dette Hr. Guldbergs Foretagende som vigtigt for vor skønne Literatur, saa vilde jeg holde det for min Pligt at sige mine Tanker om hans meddeelte Prøve, om han end ikke selv havde forlangt dem.

Jeg billiger da, at Hr. G. ikke har underkastet sig Rimets Tvang, og er fuldkommen af hans Meening, at en Oversættelse af Tibul i "Rim" vilde "paa de fleste Steder endnu bevare ferre Spøer (bevaere endnu ferre Spøer) af Originalens Vand, end enhver anden, endogsaa selv den, i hvilken man mærkede tydeligen Oversætterens Uegnelighed for at give hvert Ord". De valgte Herdekafyllaber eller ellevestavelseres Jamber ere tilstrækkelige til at indtømme Originalens Fodemaal; og Jamben forefften ved den liden Forskiel der ofte er imellem vore korte og lange Stavelser, lader Oversetteren megen Frihed, saa at han ofte kan bruge Spondæer for Jamber, eller Forslaget af en lang Stavelse, uden at forstyrre Versets Harmonie. Saaledes læser jeg B. 5. og anseer de to første Stavelser som en Spondæus; "O fattig jeg et roeligt Liv skal nyde";

thi i en rigtig Declamation er her for meget Tonehold paa o, end at det kan være kort. — Dog lader den qvindelige Udgang, som alle Linierne have, at forvolde nogen Monotonie, der kunde forebygges ved

en skionsom Blanding af mandelige og kvindelige Udgange.

At Tibuls Kland ogsaa i denne Prøve, naaget de Vanskeligheder jeg har anført, er kiendelig, vil ingen Læser af Følelse negte. Jeg vil til Devius anføre et af de Steder, som Wieland sigter til i sin ovenanførte Dom over denne Elegie:

"Min Delia! ei ændser *) jeg at roses;
"er du kun min, jeg gjerne lad vil kaldes.
"Dig skal jeg see, naar Dødens Time kommer,
"min matte Haand i din skal kierlig hvile.
"O Delia! naar jeg er lagt paa Baalet,
"Du til mit Liig skal ofre Kys og Taarer.
"Det vil Du, ja! thi ikke er Dit Hierte
"af haarde Staal, Dit Bryst af Flinten dannet.
"Og da skal ei fra Baalet nogen Yngling,
"ei nogen Møe gaae taarefrie tilbage".

Det kunde synes overflødig, at gjøre Anmerkninger over enkelte Steder, da det ikkun er en Prøve, og en liden Prøve imod det Heele. Men maaskee kunde disse Anmerkninger give den lærvillige Forfatter nogle gavnlige Vink til det Heeles større Fuldkommelse. Jeg setter dem derfor hid.

B. 5, 6.

"O! fattig jeg et roeligt Liv skal nyde,
"og stadig Ild paa Arnestedet lysen"
denne Tanke er ikke correct. Jeg foreslaaer i sidste Linie
"naar — — lysen"

B. 6, 7.

"Men vante Haand skal spæde Ranke pøde
"til rette Tiid, samt Eblers høie Stamme"
samt er ganske profaisk, og et Ord som nok ikke bør bruges udenfor Skriverstuerne.

B. 13.

"Markerne er nok ikke den rette Pluralis af Mark, men Markene. Marker er Plur. af det naturaliserede Ord: Marke, Kiendetegn.

B. 20, 21, 22.

"I Guder! som i Lykkens bedre Dage
"beskytted' mig og ikke flye den Arme,
"til Eder jeg skal ogsaa Gaver bringe".

Den som Oversætterten her kalder arm, har han tilforn B. 5. kaldet fattig, og kalder ham atter saaledes B. 25.

"Du kan jeg dog, skönt fattig, nsisom leve".

Disse Ord burde ikke forveksles. Tibul skildrer sig ikke som arm, men som fattig imod sin forige Velstand. Fattig sættes imod riig, og er den som ikke har til Overskud, men har dog det Fornødne. Arm derimod er den Trængende, den som ikke har det Fornødne: cui rerum non suppetit usus, efter Horas's Definition.

B. 33, 34.

"Ei angrer jeg den Møie, hiem at bære
"det Lam, det Kid, som vild løb fra sin Moder"
i Orig. foreslilles Moderen at vare løbet fra Lammet (oblita matre); det er vel ogsaa naturligere, end at Lammet forlader Moderen.

*) Jeg gad nok kiendt dette Ords Autoritet, som bruges saa hyppig af vore mere Skribenter, baade i Poesie og Prosa. Jeg finder det ikke i Videnskabernes Selskabs Opdbog, og erindrer heller ei, at det er forekommet mig hos vore ældre Skribenter. Vel hører man det ofte i Mucius's Mund paa Landet; men jeg har stor Mistanke om, at det er en falsk Udtale af anseer, som i det gamle Sprog har Bemærkelse af at tænke, tage i Betragtning. I det mindste er: "jeg ændser ei at roses" endog i den Bemærkelse, hvori Bondealmuen bruger Ordet, ikke rigtig sagt.

B. 37.

"Med helligt Vand jeg aarligt (aarlig) Hyrden
renser"

at rense Hyrden er neppe ædelt sagt, og renser ud-
tømmes ikke det hellige Ord i Lat. Iustrare.

B. 38.

"Og Palet jeg ved ofret Melk forsoner"
ofret er orkesløst; noget bedre var dog Offermelk.

B. 39.

"I stedse mig beskytte, milde Guder!"

Dette har man Ret at ansee som en Erklæring om
Gudernes Beskyttelse; men det er det ikke, det er et
Bønne: *aditus, Divi*. For at undgaae denne Ene-
tydighed, bør vi conjugere vore Imperativer eller
Optativer i Plur. beskytter, og sætte Ordene i den-
ne Orden: "Beskytter I mig stedse ic.

B. 59, 60.

"I Elfkøvs Baand en d. ilig Slut mig holder,

"som Bogter jeg ved lukte Døre sidder"

Præp. ved gjør Meningen uvis, og udtrykker ikke
det Lat. ante; man veed ikke, om han sidder som
Bogter uden eller inden for de lukte Døre.

B. 77.

Lad os da nu den muntre Venus dyrke"

er ikke fiint sagt imod Orig. *nunc levis est tractanda*
Venus, og levis er ikke den muntre, men den let-
sindige Venus.

B. 81: 83.

"Men iiler bort, I Faner og Vasuner!

og bringer Saar til hine Mænd der kæmpe
af Lyst til Rov"

Orig. *Cupidis vulnera ferte viris*. Hr. G. har
fulgt Heynes Fortolkning. Jeg vilde dog heller for-
staae cupidis om cupidis vulnerum, de som have
Lyst til Saar d. e. til at gaae i Krig, og vist nok af
Lyst til Bytte, men denne sidste Tanke ligger skjult

i den første, hvorved Udtrykket forekommer mig mere
poetisk.

B. 84, 85.

"jeg, tryg ved samlet Forraad

skal Niges Kaar og Hungers Nød foragte"

i Orig. *despiciam dites, despiciamque famem*. Den-
ne Igientagelse er ikke uden Hensigt, men kan ikke
altid finde Sted i Oversættelsen. Dog bør noget i
mine Tanker ved saadanne Steder igientages. Her
vilde jeg sagt:

"Skal Niges Kaar, skal Hungers Nød foragte".

Anmerkningerne ere faa, og kun alt for faa,
især dersom Forfatterens Haab, som han bør vente,
bliver opfyldt, "at ogsaa de blide Qvinder vilde finde
Behag i den blide Digter". Nogle af disse ere ikke
engang ophsende nok, s. Ex. til B. 25, 26.

"Da dette Lam skal Byens Ungdom raabe:

Giv heldig Høst og megen Viin, I Guder"

findes denne Anmerkning: "Høitideligheder som iagt-
toges, inden at Oftringen foregik med de Dyr, der
bleve stienkede Guderne for en lykkelig forestaaende
Høst af Jordens Frugter". Hvem vil deraf forstaae,
hvad det vil sige: at Ungdommen skulde raabe om
Lammet? Her havde en kort Beskrivelse af ambar-
vale sacrum været nødvendig. — De Autoriteter Hr.
G. anfører for sine Anmerkninger, saasom Namlers
Mythologie, Antiquarishes Handwörterbuch nach Sa-
muel Pitiscus, Heynes Udgave af Tibul, kunde han
have sparet, især ved bekendte Ting, da enhver bør
kiende de gangbare antiquariske Compendier.

En Vanfærlighed vil Hr. G. ved Oversættelsen
af denne Digter faae at stride med, som jeg vil haabe
og ønske, at han lykkelig overvinder. Hans Smag
vil ofte komme i Collision med hans sødelige Følelse,
da de smukkeste Steder i disse erotiske Digtere ofte
ere de smudsige, især efter vore sødelige Begreb,
hvilke ingen Mand af Forstand bør krænke. Her bør

en Oversætter gjøre BOLD paa sig selv, og heller negte sig en Fornøielse, end udsætte sig for at skade Ex-
derne. Jeg vidste intet bedre Mønster at anbefale
vør Oversætter til at følge, end Kamler i hans
Oversættelse af Catul, om han ogsaa skulde gaae lige
saa vidt som han, og i saadanne flibrige Steder blive
mere Esterligner end Oversætter.

X.

Fremmedes Kiendskab til danske Lærde og
dansk Literatur.

(See forrige Aargangs 4 Hæfte No. 9.)

I.

I Gothaische gelehrte Zeitungen for 1793 anmeldes
Hr. Professor Todes samlede poetiske Skrifter 1ste
Deel. Recensenten bemærker den Sielendhed, at en
Ublænding gjør sig en Nations Sprog og heele Tænke-
og Fornemmelsesmaade saa nsie bekiendt og saa egen,
at han med Bifald kan skrive, ja endog digte for
den. Fablerne for Ungdommen høre unægtelig til
Forsfatterens bedre poetiske Arbejder; dog troer Rec.,
at Valget kunde have været strengere, og at mange
Steder langt fra endnu have den Gulddendelse, som de
kunde tage imod. Deres Hovedfeil er Vidtløftighed
i Foredraget, og alt for meget udspundne Moraler,
som hos unge Læsere, og mere hos disse end hos
Borne, svække Indtrykket, og i Stedet for at virke
Overbeviisning, opvække Kiædsomhed. I nogle
Stykker synes Lærdommene ikke at være særdeles be-
regnede for Ungdommens Tær, i andre ikke at flyde
nødvendigen af Fabelens Handling. Ogsaa kunde
af Fortællingerne mange med lige, om ikke større Ret,
have staaet iblandt Fablerne. Dog erstattes disse
feil rigeligen ved den muntre satiriske Lune, og de
enkelt skønne poetiske Træk og Beskrivelser. Som
Exempel er anført Fabelen: Ulven og Saarehund-
den, usædvanlig rigtig aftrykt.

Disse samme Skrifter recenseres i alg. Lit.
Zeit. Febr. 1794; og i Anledning af, at Forsf. kal-
der sig "en af den danske Nation elsket Skribent";
og anfører som Grunden til dette Bifald fornemme-
lig der: at han bragte det saavidt i det danske Sprog,
lægger Rec. til: "dette er en nyttig Lærdom for alle
"i Danmark levende Tydske, at gjøre sig nogen
"Umage for at lære det danske Sprog, hvilken adbrig
"vil være frugtesløs, om end ikkun saa lære at skrive
"Sproget med den Lethed som Hr. Tode".

2.

Niebuhrs Reiseskrivelse er nu først oversat
paa Engelsk.

3.

I oberdeutsche algem. Lit. Zeit. for 1793 læses
en vidtløftig, men ingenlunde upartisk Bedømmelse
over Gedanken eines norwegischen Officiers über
die patriotischen Gedanken eines Dänen o. s. v.
I denne Recensents Dine er Forsfatteren af de pa-
triotiske Tanker end ikke i en eneste Punkt igien-
drevnen. Hvad han siger til Forsvar for Toget til
Sverrig, gieres latterligt, snart ved Udeladelser,
snart ved Indskud, snart ved Sarcasmer. Ikkun
de Steder trækkes frem af hans Skrift, som ere i
Stand til at kaste et ufordeclagt Lys paa hans Cha-
rakter, og den Maade hvorpaa han har behandlet
sin Modstander. Til Slutning sukker dog Forsf., at
denne elendige Broschure maatte ved de idelig til-
tagende Debatter over dette desværre! næsten til
Trang blive Krigsvæsen foranledige nogen tæn-
kende Historieforsker til at undersøge grundigen, i
hvilket Forhold den staaende Soldat, og de europæiske
Staters statsoekonomiske Bilance staae til hinanden.

4.

I algem. Lit. Zeit. Novbr. 1793 anføres Acta
Societatis Medicæ Hauniensis Vol. III. De Oryf-

ker som synes meest at have tildraget sig Recensens-
 ternes Opmærksomhed, ere: Callisens Bemærkelse
 over en Nervefeber, som i Sluiningen af 1788 og
 Begyndelsen af 1789 grasserede paa den danske Flaad-
 de. — Bangs udvalgte Bemærkninger af den paa
 Frederiks Hospital holdte Journal — Mangors, en
 Kones Historie, som paa en besynderlig Maade
 blev forgivet af sin Mand (i Samleie) hvilken af
 Collegium Medicum blev forsøgt paa 2 Hopper. —
 Rønge om adskillige af ham i Aaret 1788 iagttagne
 Sygdomme. — Callisen om Siennemboringen af
 processus mastoides ved Døvhed, og de Forsigtig-
 hedsregler, som derved bør iagttages. — Til Slut-
 ning ønsker Rec. i Almindelighed, at Medlemmerne
 af det K. danske Medicinske Selskab herfter vilde an-
 vende mere Flid paa deres Stil, "thi det Latin (siger
 "han) som de fleste skrive, vrimler af grammatikalske
 "Feil og Barbarismer, som gjøre Læsningen høist
 "ubehagelig, uagtet det nyttige Indhold".

5.

Appendix to the Critical Review, Vol. VIII.
 anføres som en Prøve af Zerders Briefe zur Be-
 förderung der Humanitet, det Brev hvori han
 taler om Danmarks Kronprinds, og meddeeler en Ode
 til hans Verømmelse af Grev F. W. Stolberg. "Vi
 "meddele, siger Rec., dette Brev saa meget hellere
 "som en Prøve, eftersom den Ode det indeholder,
 "er en Verømmelse over en Prinds, som synes at
 "fortjene enhver Anprisning, og hvis opgaande
 "Vere og Dyder vi beskue med et Slags Stolthed,
 "formedelst hans enge Blodsforbindelse med den Kon-
 "gelige Familie i dette Land". Derpaa anføres det
 hele Brev, tilligemed Oden i Originalsproget, det
 tyske. Saavidt jeg mindes, er dette smukke poeti-
 ske Stykke for lange siden oversat i et af vore perio-
 disse Blade.

6.

I neue alg. deutsch. Bibliothek roes og efter
 Fortieneste Hr. Professor Schous supplementum ad
 editionem Hesychii Albertinam. Kun Professorens
 besynderlige Latin, som man hverken skulle vent-
 tet fra Rom eller fra Göttingen, er forkommet
 hans Recensent fremmet.

7.

Samme Steds roeses Hr. Hofpræst Koesoeds
 Chabakuni Vaticinium commentario critico atque
 exegetico illustratum, for den derpaa anvendte unis-
 kiendelige Flid, og den gode og smagfulde Drug han
 har gjort af det som er skrevet over denne Prophet.

8.

I Magazin für Thiergeschichte, Thieranato-
 mie und Thierarzneykunde von Dr. Meyer, er ind-
 ført Hr. Professor Abildgaards neue Geschlech-
 ter der Ringweidewürmer, nebst drey Arten
 des Bandwurms.

9.

I algem. Lit. Zeit. Janur. 1794 roses Ref-
 tor West's Beskrivelse over St. Croix, som det
 beste Skrift vi hidindtil have over de danske vestin-
 diske Øer; ikke allene i Henseende til de skionomme
 og detaillerede Bemærkninger over Indvaanernes
 Sæder, privat Oeconomie og Produktion, samt disse
 Egnes Naturhistorie; men ogsaa i Henseende til Fo-
 redraget, som er bestemt, let og underholdende, og
 holder en viis Middelvei imellem Svadsighed og De-
 monstration.

Samme Koes for sine Iagttagelser tillægges
 ogsaa Hr. West's Beskrivelse i Göttingische Anzeigen,
 dog med det Tillæg, at disse og de deraf dragne
 Slutninger ikke altid synes at have den Bestemthed

og Sammenstemmelse, som andre aarhentiske Beskri-
veres af de vestindiske Der. Derhos uddrages de
interessanteste Bemærkninger.

10.

Paa ovenansførte Sted i ovennævnte Literatur-
zeitung lastes Sommerfelds Geographie til Ung-
dommens Brug, som et blot rort Navneregister,
der overhovedet ikke opvækker nogen gunstig Fordom
for Skoleunderviisningens Beskaffenhed i Danmark,
da man endnu stedse betiener sig af en saa mangelagt-
tig Haandbog. Derimod roeses den danske Oversæt-
telse af Kloppenburgs Geographie for Enhver,
især for Ungdommen, for de mange statistiske An-
mærkninger, som man her skal finde fuldstændigere,
end i nogen anden Haandbog. Især anbefaler Rec-
det Kapitel, som giver en kort statistisk Historie af
de danske Stater, hvoraf han holder en Oversættelse
ikke for overflødig, fornemmelig naar derved nyttes
des de her henhørende Deele af den større danske
Omarbejdelse af Holbergs Geographie.

11.

Sammefteds lastes i Kiegels Forsøg til femte
Christians Historie omtrent det samme, som jeg
har fundet at udsætte. Kun naar Rec. siger derom:
at det udmærker sig ved stelden Friemodighed, vilde
jeg ikke, at denne Dyd skulde blandes med Raadhed
og Vaesquillantrone. "Skulde Bogen (siger Rec.
tilsids) oversættes, som vi ønske; saa raade vi at
"affikere de geile Skud (Auswüchse) og at moderere
"den haarde Tone". Jeg gad seet den, der havde
Mod til at paatage sig dette herkuliske Arbejde, og
kunde udføre det med Held. Alligevel forekommer
det mig at have seet en tydsk Oversættelse af denne
Historie allerede anmeldt.

12.

Sammefteds roeses statistisk juridisk og lite-
rarisk Bibliothek, iste Bind, af de Herre Ba-
rens, Gudenrædt o. fl., især den førstes omstæn-
dige Efterretninger om Lovkyndighedens Tilstand i
Danmark ved Enden af Aaret 1790. "Hvad han
"siger (lægger han til) om Akademiets Forsatning,
"om den offentlige Embedsexamens Indretning, og
"om Professorernes Forelæsninger, hvilke mirabile
"diclu! eene have Examen i deres Hænder, opvækker
"ingenlunde gunstige Udsigter for et raisoneret Juris-
"prudentsstudiums Fremme paa dette Universitet,
"som dog skal danne alle Embedsmænd for Danmark
"og Norge; ogsaa synes adskillige af hans Bemærk-
"ninger over andre Misbrug, som her medvirke mere
"eller mindre, at fortiene al Opmærksomhed". —
Om Hr. Secretair Gudenrædts Undersøgelser over
Majestætsforbrydelser siges, at man deri finder man-
ge sande og træffende Bemærkninger, som udmærke
sig ved en god Kundskab om Landets Love, og ved en
fjelden Grimodighed: "kun Skade (lægger han til)
"at Forf. synes ikke at besidde Philosophie nok, og
"at kunne skrive enten ordentlig eller bestemt."

13.

Sammefteds Febr. kaldes Professor Torkel
Badens Commentatio de arte ac judicio Flavii Phi-
lostrati in describendis imaginibus "en fortrinlig
"Afhandling, hvori den gamle Konstdommers Ma-
"neer bedømmes med megen Indsigt og fin Smag.
"Tillige (heder det) har Forf. indvævet mangen egen
"Karspsindig Bemærkning, som opvækker et meget gun-
"stigt Begreb om hans Forelæsninger, f. Ex. Sam-
"menligningen imellem Xenophons Beskrivelse af
"Anthea, og det af Philostrat beskrevne Malerier af
"hende; ligesom over mange andre beslagtede nyere
"Malerier."

14.

Sammeſteds Kildres Hr. P. A. Heiberg, ſom Skueſpildigter, ſaaledes: "Forfatteren beſidder unagtelig ægte komiſk Genie; hans Charakterer ere træffende og got udførte; Situationerne anlagte med Indſigt og Lethed, Dialogen levende, og Dictionen i de fleſte Tilfælde paſſende. Forbandt han med ſine øvrige fortrinlige Anlæg endnu mere Fiirhed i Smag og moralſk Føleſe! ſaa ſkulde han kunne bringe det til en høi Grad af Fuldkommenhed i den theatraliſke Compoſition. Men diſſe Mangler ſkade hos den finere Deel af Publikum ikke allene Indtrykket af alle hans Stykker, betragtede ſom et Heelt; men de blive atter Kilden til enkelte Ufuldkommenheder, ſom ſkade ſelv den mindre ſkarpsynede Zagtager. Til de Sidſte regne vi viſſe ſpøgefulde Favoritindfald, ſom ikke ere af det finere Slags; vi regne dertil, at Perſoner med Naturfeil føres paa Skuepladsen, for ved diſſe Feil at forhoie det Komiſke; videre Modſigelſer i Charakterers og Situationers Nyanceringer, ſom formindſke den Inter-eſſe, man billig ſkulle føle for de udmærkede Perſoner, og vilde føle, derſom Forf. ikke ſelv havde fremſtillet dem mindre elſkverdige; og ſaadanne Ting flere."

Af hans i 2de Bind 1792 udgivne Skueſpil, roeſes Hekingborn ſom det fortrinligſte Stykke i det 1ſte Bind, hvilket Recenſenten ønskede at ſee overſat; og i det 2det Bind de Vonner og Væner, et Stykke hvis Omdrag i det tyſke Sprog han holder for vilde være en ſand Binding for Theatret og den komiſke Litteratur.

Hvad Hr. Heiberg i det øvrige i Fortalen til det ſidſte Stykke i det 2det Bind ſiger imod de Tydiſke, vidner (mener hans Recenſent) om Fordomme, hvorover man blot foragtelig ſmiler, naar de forebringes af Stymperne, ſom ſædevanlig derved ſøge at

giøre ſig elſkede, men ſom man hos en Skribent af Hoved og Kundſkaber bemærker med Ynk og ikke uden Uvillie.

15.

Sammeſt. anbefales Hr. Paſtor Kønnes uſkyldig Tidsfordriv for Vorn ſom henſigtsinæſtig, ſaa vel i Henſeende til Indhold ſom Foredrag. Ogſaa Tor-nen holder ſtørſte Dele en viis Middelvei imellem det Gøglende og Stive. — Naar Rec. i det øvrige holder dette Skrift for det førſte Originalverk af dette Slags i det danſke Sprog; ſaa er dette vel ikkun at forſtaa om nyere Tider; thi for mere end 20 Aar ſiden har jeg bedømt adſkillige Forſøg af dette Slags.

16.

Sammeſt. roeſes Hr. Magiſter Blochs Diſſertatio de carmine epico Apollonii Rhodii for ſit ſinukke latinſke Sprog, for den med Smag og kritiſk Indſigt udkaſtede Charakteriſtik af Apollonii argonautica, og dette Digts meget ſkarpsindige Sammenligning med Valerius Flaccus's Digt af ſamme Indhold.

17.

Hr. Doktor Clauſons theologiſke Doktordisputats de origine & natura Oraculorum, kaldes ſammeſteds: "en meget ſkarpsindig, med philoſophiſk Aand og megen Kundſkab ſkrevet Afhandling, ſom lader formode, at Forf. kunde ſkrive rigtigere om de i den hellige Skrift forekommende Orakler, der ſom ikke andre Grunde havde holdet ham tilbage."

18.

Montly rewiew merch 1794. veed af danſke Skrifter, ſom have almindelig Vigtighed nok til at fortiene engelſke Laſeres Opmærksomhed, ikke at nævne andre, end Profeſſor Thaarups Statiſtik, og Ud-gaven af Abulſeda.

19.

Det er vel ikke første Gang, at danske Skrifter af de skønne Videnskabers Sag ere bleven nævnedes med Agtelse i neue Bibliothek der schönen Wissenschaften; de have endog før udgiort en egen Nummer der. Men saa vidtløftig en Artikel have de ikke lettelig tilforn indtaget, som i det 53 Binds 1ste Stk., hvor de fylde næsten et helt Ark. De her recenserede Stykker ere: Skuespil af V. A. Hejberg, 1ste og 2det Bind. Dana: Poetier af M. S. Buchholm. Beddemaalet af P. H. Haste. Nytaarsgave for Damer, 1794; og endelig et Par Oversættelser. Man skønner let, at de af disse Stykker givne Extracter ere indsendte fra Hovedstaden. Men det skader ikke. De meddeelte Prover af danske Digtere uden tydsk Oversættelse, kunne maaskee lokke een og anden Wittighedslyster til at legge sig efter vort Sprog, s. r. at kunne nyde disse exotiske Skønheder. Vore videnskabelige Verker giøre ikke denne Tjeneste, da de gemeenlig strax oversættes paa tydsk, hvorved Originalernes Læsning giøres unødvendig.

20.

Maanedskriftet Dana, som i sit Fædreland neppe (saavidt jeg mindes) oplevede 1ste Aargang, har fundet en gunstigere Modtagelse i Tydskland, isald man kan slutte fra en Recension i algem. Litt. Zeit. No. 259 f. A. Det anføres her som et nyt glædeligt Deviis paa, hvormeget Smagen for den populære Literatur har udbredet sig i Danmark under den gyldne Trykfriheds Beskyttelse. Det sættes i Rang med Minerva, Iris og danske Tilskuer, hvilke det endog overgaaer i Henseende til udvortes Elegants. Recensionerne over de nyeste Skrifter ere forfattede med megen Indsigt og mestendeels upartisk; Efterretningerne om Theatret ere det bedste, man endnu har i dette Sag o. a. m. Af alt dette har man ikke

vidst stort i Danmark; endskjønt man dog maa tilstaae, at dette Maanedskrift havde fortient mere Opmuntring end det fik.

21.

Hr. Professor von Eggers Denkwürdigkeiten der französischen Revolution o. s. v., som Wieland i sin Merkur forkyndte i en Basuntone, der saarede Manges Øren, har fundet en koldblodigere Recensent i n. Leipziger gelehrten Anzeigen 1794. 66e Stk., som gjør vor Landsmand adskillige, som det synes, velgrundede Erindringer, saavel i Henseende til Verkets Plan, som Naaden den er udført paa.

22.

Stor Tak har vor lærde Hr. Professor Schow ikke fortient sig hos de tydske Konstdommere ved sit af Haandskrifter udgivne og med Varianter forsynede Johanniss Lydi opusculum de mensibus & fragmentum de terræ motibus, Lipsi. 1794. Den gottingiske Recensent (for 1794. 127 Stk.) anseer denne Excerptmager (thi andet end Excerpter af et aldre Verk synes hans Fragmenter ikke at være) som en høist uvidende Mand, der uden Smag og Indsigt har samlet de urimeligste Eventyrer, og givet dem som han fandt dem, uden kritisk Bedømmelse: hvor han ikke stemmer overeens med bekiendte Skribenter, kan han ingen Autoritet have, da man ikke kiender hans Kilder. Heller havde Rec. seet Hr. Professorens Stobzus.

23.

Hr. Professor Wilsø i Edsberg i Norge har i forrige Aar ved Hofraad Kæstner forelagt det Kongl. Videnskabers Societet i Göttingen en haandskreven Opsats, som indeholder æsthetiske, maleriske og meteorologiske Betragtninger over Lufsyner, især i Norge, med en nærmere Anvendelse paa Bisøle (Nebensonnen) og Soleringe, samt deres Prognostika.

24.

Alg. Lit. Zeit. Decbr. 1794 bedømmes den fortsatte Grandison af Charlotte Baden med disse Ord: "Forfatterinden fuldender i disse Ark fornemmelig den ulykkelige Clementina's Historie, og ender hendes Lidelser med Døden. Upaatvovelig er denne Udvikelse psychologisk og i vore Tanker ogsaa æsthetisk rigtig; men Udførelsen deraf vidner om Flygtighed og en Mangel af indtrængende Menneskekundskab, som afsnøder os den Tilstaaelse, at Forfatterinden for det første ikke vil udmærke sig paa denne Bane. Skade for Planens virkelig gode Anlæg, som ved Handlingernes tilbørlige Motivering og en finere Nyansering af Detaillet lod vente et meget interessant Malerie. Ellers er de forskiellige handlende Personers Tone endda temmelig vel truffen, og kun her og der er i Clementine's Svermeriets ægte Charakter forseilet".

Det er vanskeligt at sige, om denne Recension geraader Forfatterinden til Ære eller Ydmygelse; saa inconsequent og modsigende er den. Det er som om man sporede en bestandig Strid hos Rec. imellem hans Villie til at sige noget ufordeelagtigt om Stykket, og hans contrarierende Følelse. Udviklingen af den ulykkelige Clementines Historie, tilstaaer han, er baade psychologisk og æsthetisk rigtig; og dog skal Udførelsen vidne om Mangel af indtrængende Menneskekundskab, som ikke spaaer at Forfatterinden for det første vil udmærke sig paa denne Bane. Jea gab vidst, hvad man skal tænke sig ved en rigtig æsthetisk Udvikling, naar det ikke er en smuk, paa Følelsen virkende Udførelse. Er Udvikelsen derhos psykologisk rigtig, saa har jo Forfatterinden viist tilstrækkelig Menneskekundskab nok til at motivere Handlingerne (thi deri bestaaer dog vel en psykologisk rigtig Udvikling), hvilket Rec. dog nægter hende. — Han tilstaaer, at de forskiellige handlende Personers Tone endda temmelig vel er truffen; men at dette ikke

skulle synes at være formeget sagt, lægger han til: at Svermeriets ægte Charakter dog i Clementine hist og her er forseilet. Skildre det qvindelige, af Kierlighed og Andagt sammensatte Svermeriets Charakter, kan kun et Fruentimmer; og jeg holder dette Skilderie i den fortsatte Grandison for noget af det Fortienligste.

Dog herom vil jeg ikke trættes med nogen, af mere end een Aarsag. Den fremmede Recensent kunde ikke give Recensionen anderledes, end han fik den tilsendt; og Tilsenderen kan have havt sine Aarsager, hvorfor han i et tydsk Blad vilde ydmyge et Skrift, som hos det danske Folk havde fundet almindeligt Biesald. Men hvad skal man tænke om en dansk Redaktør, der har kundet oversætte saadan en Recension heel og holden, og indrykke den i sit kritiske Blad *), uden en misbilligende Anmærkning? Skriftet har været over 12 Aar i Publicum; det er blevet bekjendtgiort med Berømmelse, selv, om jeg mindes ret, i de Kiøbenhavnske lærde Esterretninger; det er blevet læst med almindelig Fornøielse, og anseet som det første og eeneste i sit Slags, vi havde i vor Moderemaal. Endog førend man kiendte dets Forfatter, er det hørt med uafbrudt Interesse af et Auditorium af henved 100 Personer af alle Stænder og Aldere. Og nu, efterat det har udsaaet sine Fortalia hos os, skal en fremmed Recensent nøde os til at læse om igjen, nøde os at tilstaae, at vi have roest en Prøveklud, at tilstaae, at et Stykke som er baade psychologisk og æsthetisk rigtigt, hvori Planen har et got Anlæg, hvori de handlende Personers Tone er temmelig vel truffen, dog ifkun er et Jufferverk, som vor Literatur ikke kan have stor Ære af. Skal Dommen om vore egne Skrifter saaledes beroe paa

*) See Kiøbenhavnske lærde Esterretninger for 1795 No. 9.

Fremmede, saa giøre vi bedst, førend vi selv læse dem, at sende dem ud til tydske Journalister, og taalmodig vente, indtil vi faae deres Dom at høre.

25.

Vor lærde Landsmands, Professor Wads, Afhandling de fossilibus Aegyptiacis Musei Borgiani Velitris, som han, efter Cardinal Borgia's Opmuntring, udarbejdede i Rom, og Cardinalen, efter hans Dorteise, udgav i Trykken, og med hvis Indhold de Berlingske lærde Efterretninger have giort os bekendte; er i Italien bleven optagen med megen Biesald. Den første Italienske Recension heraf, som er faldet mig i Hænderne, staaer i det i Rom ugentlig udkommende Blad: Efemeridi letterarie di Roma, No. 7. 8. 9. for dette Aar. Skriftets Indhold angives deri omstændelig, og roefes især fra den Side, at det i Italien udbreder Kundskab om Grundene til det nye Bernerske System i Mineralogien, efter hvilket de deri angivne Fossilier ere beskrevne og classificerte. Det bemærkes tillige, at Forfatteren er den første, som har overført den hidtil ikkun i det tydske Sprog brugte Bernerske Terminologie i det latinske, og Recensionen sluttes med det fromme Ønske: "at en ligesaa heldig Ven som Hr. Ws. vil engang give os en lige mineralogisk Beskrivelse af Monumenterne i det Pio-Clementinske Museum".

Jeg er, i Anledning af Hr. Professor Wads mineralogiske Studeringer i Italien, bleven underrettet om en ham derfra vederfaaren besynderlig litterarisk Høflighed, som jeg, for at give mine Landsmænd saavel en nye Prøve paa den af de danske Reisende saa høiligt fortiente Cardinal Borgia's Iver for sine lærde Bekjendtere, som i Almindelighed et Beviis paa de Italienske Lærdes Tienstvillighed, gier mig en Fornøielse af igien at bekjendtgjøre mine Læsere. Det bestaaer i et lidet Skrift trykt i Rom under Titel: Memoria sul Lincurio del Cavaliere

Antonio Napione in Torine, om hvilket Fortællt beretter i det væsentlige følgende. Da den danske Lærde, Hr. G. Wad, havde henvendt sig til Card. Borgia for at blive underrettet af ham, om den af Plinius, Strabo og fl. omtalte Lyncurium fandtes endnu i den Deel af Italien, som de Gamle kaldte Liguria, vendte Cardinalen sig til den lærde Turinske Greve G. F. Napione, som han selv kiendte for en ligesaa erudit Mand i den gamle klassiske Litteratur, som hans Broder Cavaleren C. A. Napione var, endog ved Skrifter, berømt som lærd Mineralog, for ved begges Hielp at faae tilstrækkelig Oplysning om det til ham adresserte Spørgsmaal. Begge Brødrene paatog sig da at foreene deres Kræfter for at tilfredstille Cardinalen, og sammensatte den liden Afhandling, som Cardinalen ansaae værdig nok til at blive videre bekendt; hvorfor han med de Herrer Forfatteres Tilladelse lod samme trykke, og sendte saaledes Svaret her til Kjøbenhavn.

En Ven, som har meddeelt mig denne Notice, holder Afhandlingen selv for at være klassisk til at afgjøre den Qvæstion, hvad de Gamles Lyncurium er, og skreven med megen baade gammel og nye Erudition. Men da der er Haab om, at vi vil faae en dansk Oversættelse deraf at læse paa et andet Sted, vil jeg alene angive Resultatet deraf med hans Ord. Lyncurium hos Theophrastus, Plinius, Strabo og andre gamle, er ikke andet end vores Bernsteen. Den sandtes i de ældste Tider i Landet Liguria, som Tablen om Phaetons Søstre og andre Sagn hos de Gamle beviser, og blev da kaldet efter Landet, som hos Grækerne heed *λινυς*, *λινυριον*; hvilken dette Naturproduks rigtige Benævnelse endnu findes i de gode Udgaver af Josephus (de bello jud. 5. 5.) og i LXX ved Arons Brystspan. Men Skrivemaaden forandredes derefter til *λινυριον*, hvilket Romerne læste Lincurium; og da de nu antog dette lige

med lyncurium, bragte de, efter den hos de Gamle sædvanlige Lyst til at søge Forklaringer af Ordnes Etymologie, snart ud, at denne Materie frembragtes ex urina lyncis. Dette ideale Produkt blev da anseet forskiellig fra det sædvanlige Bernsteen, electrum eller succinum, og deraf giort en haard Green (Gemma), hvorom de Gamle, efter deres Sædvane udskrivende den eene den anden, tale meget, uden at nogen rimeligviis nogentid har seet den.

26.

I neue Bibliothek der schönen Wissenschaften, 54 Bind 2det Stk. findes blandt Kunstnarchrichten en Beskrivelse over det til sal. Conferenseraad Erichsens Erindring af hans Venner oprettede Erminde; og da jeg ikke erindrer at have læst den saa udførlig i noget af vore egne periodiske Blade, haaber jeg at gjøre mine Læsere en behagelig Tjeneste ved her at levere en Oversættelse deraf.

"Erichsens Mindesmærke et Kobberstik II 1/2
"Tomme høi og 9 Tomme bred, tegnet af Olavsen,
"stucket af Seehusen 1794. Hr. Professor Olavsen,
"Lektor ved Bergseminarium i Kongsberg, søgte ved
"dette af ham opfundne og tegnede Blad at være en
"Mands Mænde, der var ham saa dyrebær som
"Landsmand og Ven, og som Belynder og virk-
"som Befordrer af Videnskaberne og deres Fremme
"i hans Fædreland ærværdig. Allerede fra denne
"Side fortæller dette Fototagende Bifald, men ogsaa
"som Kunstverk har det Paastand paa Noes og Ud-
"mærkelse. Mindesmærket, hvori den Idee er giort
"sandselig: Erichsens Død var et Tab for Videnska-
"berne og Jælands Handel og Landbrug! viser sig
"fra Forsiden, som er deelt i 3 Deele. I den mid-
"terste seer man øverst den Af dødes Portrait i Pr. sil,
"og neden under paa et Fodstæl en stor Urne, over
"hvis Dæksel en Laurbærkrands snør sig. Længs de
"3 Afdeeling paa hver Side staae to obeliskformige

"Steene af hviblaaret Marmor. Paa den ene læser
"man de Ord: Fuit Johannes Erichsen Professor
"Juris, in publico regnorum arario quatuorvir
"&c. natus Anno MDCCXXVIII. die 31 Aug.,
"denatus Anno MDCCCLXXXII. die 29 Mart. Og
"paa den anden: Nascentem Islandia, Adolescens
"tem Norvegia, Adultum & florentem Dania
"suscepit, fovit, amavit. Extinctum congemue-
"runt omnes. Eheu, quantam vim & aciem in-
"genii, in rebus gerendis dexteritatem atque fidem,
"in regem & patriam fidelitatem hora lugubris
"præripuit. Under den ene ligger paa en liden For-
"haining af dunkel Marmor en Mercuriushat, som
"Handelens Symbol, og under den anden Jælands-
"Baaben. Over det Hele løber en Architrab, hvor-
"paa man over Billedet læser de Ord: Cineribus
"Erichianis sacrum, og over enhver Obelisk bliver
"man en Laurbærkrands vaer med to over hinanden
"lagte Palmegrene. Mindesmærket staaer paa en
"høi Piedestal, hvorpaa under den midterste Afdeel-
"ning er anbragt en Hvelving med en deri hængende
"Gravlampe. Under Obeliskerne ere Triglypher,
"oventil med Tænder. Piedestalet løber paa begge
"Sider noget ud, og paa dette Forspring sidde to
"grædende Figurer, en Minerva og en anden kvinde-
"lig Figur med en Lee hos sig *). Det Hele falder
"overmaade got i Dine, Forholdene ere overalt gode,
"og de lyse og mørke Partier vel fordeelte. Den
"hele Opfindelse er lykkelig, og svarer til Di-medet
"og Sienstanden. Hr. Seehusen har stucket Bladet
"med megen Flid i den af Professor Kleve indførte
"Maneer, som forbinder Gravstikken med Valfsen

*) Mit einer Sichel neben sich. Denne Lee finder jeg ikke paa Kobberet; men en Kornneeg, som den anden grædende Figur, der formodentlig skal forestille en Ceres, holder i venstre Haand.

"(roulette). Underkriften af Hr. Justiceraad Thorlacius (fra hvem ogsaa Inskrifterne paa Vermin: det komme) lyder saaledes:

"Gratia, forma, genus, tituli, nummata
potestas

"Formidant leges, mors inamata, tuas.

"Cetera dum fugiunt, virtus post fata pe-
rennat;

"Non perit ille, boni quem periisse dolent.

"Donec honos meritis, dum laus virtute
paratur,

"Ericii Nomen fama loquetur anus.

XI.

Doktorpromotioner i Medicinen.

Det medicinske Fakultet har den 19 September meddeelt den høieste Værdighed i Lægekunsten til følgende Candidater:

1) Hr. Johannes Sylvester Sartorph, Lector i Jordemoderkunsten ved Jordemoderstiftelsen, efterat han Dagen tilforn under hans Hr. Faders, Etats-

raad og Professor Sartorphs Præsidium, havde forsvaret en Disputats kaldet: Examen armamentarii Lucinæ.

2) Hr. Magnus Strøm, som Dagen derefter under Hr. Professor Hasheims Præsidium har forsvaret sin Inauguraldisputats, som indeholder inflammationis theoriam.

3) Hr. Johan Gottfried Klein, Kongelig Medicus ved Missionen i Ostindien, som har indsendt sin Inauguraldisputats: de morbi venerei curatione, in India Orientali usitata.

Det til denne Høitidelighed af Consistoriets Secretarius Hr. Professor Wøldike udstædte Indbydelseskrift, handler om den af Epimenides opfundne Composition til at formindske Hungerens, især i Beleiringstider.

Hjemkomne Rejsende.

I August Maaned er fra sine lærde Udenlandsreiser hjemkommen Hr. Engelbreth, Theolog, sidst fra Rom.

I samme Maaned ere hjemkomne Hr. Bille-Bræhe Lieutenant i Garden til Hest, tilligemed hans Reiseselskaber Hr. Stoud, sidst fra Skotland.
